

1981/82:115

Torsdagen den 1 april em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

16 § Arbetsmarknadspolitiken (forts.)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:21.

Anf. 89 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill kommentera några punkter i betänkandet om arbetsmarknadspolitiken som särskilt rör de s. k. arbetshandikappade.

Mot bakgrund av en allt svårare situation på arbetsmarknaden för denna grupp är det angeläget att ytterligare förstärka och finjustera insatserna på området. Det gäller sålunda att effektivisera främjandelagen, att öka insatserna inom arbetsvård och förmedlingsverksamhet, att förbättra reglerna för hjälpmedel, arbetsbiträde och bilstöd och sist men inte minst att ständigt sträva efter att anpassa hela arbetsmiljön till alla individers förutsättningar.

Vidtager man åtgärder av detta slag, så skulle ingen förhindras från att göra en insats i arbetslivet efter sin förmåga. Arbetsinsatsen varierar för olika människor, men alla skulle få känna glädjen över att få bidra till den gemensamma produktionen. Arbetet spelar en stor roll för att forma förutsättningarna för sociala relationer och aktiviteter utanför anställningen. Rent samhällsekonomiskt betalar sig åtgärder av det slag jag nämnt genom att människorna blir skattebetalare i stället för pensionstagare.

Mot bakgrund av den svåra situationen för svårplacerad arbetskraft är det förvånande att regeringen och utskottsmajoriteten lägger sparsamhetsaspekter på de arbetsmarknadspolitiska insatser som särskilt är riktade till handikappade och som skall hjälpa dem ut i arbetslivet. De hårda ekonomiska krav man t. ex. nu ställer på Stiftelsen Samhällsföretag gör att företaget inte kan uppnå de sociala mål som riksdagen bara för några år sedan satt upp för verksamheten. Regeringens ryckiga politik när det gäller Samhällsföretag har redan lett till att anställning av arbetshandikappade fått

begränsas. De spareffekter som man inom departementet räknat fram för Samhällsföretag åts snabbt upp av ökade kostnader på andra områden inom samhällssektorn.

Alternativet för arbetshandikappade, om de inte kan beredas anställning inom Samhällsföretag eller i öppna marknaden med lönebidrag eller på annat sätt, blir förtidspension. Det alternativet blir betydligt dyrare för samhället. Några spareffekter uppnås inte med ett sådant snävt synsätt som regeringspolitiken styrs av på detta område.

I den tidigare debatten ville borgerliga företrädare ge intryck av att det gäller marginella förändringar för Samhällsföretag. Så är ingalunda fallet. Det handlar om betydande belopp, och det kommer att påverka verksamheten inom företaget.

Situationen är mycket allvarlig för Samhällsföretag, vilket också styrelsen framfört på olika sätt till regeringen. Jag tycker att styrelsen är det forum där man kan bedöma en effekt av detta slag. Man har mycket bestämt gjort klart för regeringen att de genomdrivna prutningarna inte kan genomföras utan att den sociala och arbetsmarknadspolitiska målsättningen för verksamheten åsidosätts. Bakom detta alarmerande uttalande från styrelsen för Samhällsföretag står arbetsmarknadsutskottets ordförande Elver Jonsson och även ledamoten av denna kammare, Börje Hörnlund, vilka båda sitter med i styrelsen. Ett konsekvent handlande måste leda till att dessa personer följer upp Samhällsföretags bedömning och ger företaget de medel som är nödvändiga för att driva en verksamhet efter de av riksdagen uppgjorda målen. Slutligen går regeringens handlande beträffande Samhällsföretag ut över enskilda människor som ställer förhoppningar på företaget om en anställning som sedan kan leda till en öppning för dem till arbetslivet.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna 21, 22, 23 och 24, där vi socialdemokrater tar vårt ansvar för Samhällsföretags verksamhet och för de anställda och anvisar de medel som är nödvändiga, vilka också har täckning i den socialdemokratiska budgeten.

I övrigt vill jag kommentera ytterligare två reservationer, nämligen reservationerna 17 och 20, som bl. a. fångar upp min motion 1524 om rätt att kombinera bidrag till arbetsbiträde med lönebidrag och min motion 1276 om rehabiliteringslön. Gemensamt vill vi med dessa förslag ytterligare förbättra möjligheterna för enskilda människor att hävda sig på en svår arbetsmarknad.

Enligt nu gällande bestämmelser kan alltså bidrag till arbetsbiträde inte utgå i de fall anställning sker med stöd av lönebidrag. Detta utgör ett stort hinder för dem som bäst behöver en sådan anställning, eftersom arbetsgivarna inte är beredda att svara för arbetsbiträdets lön. Svårigheterna uppstår inte bara vid anställning med lönebidrag utan även när handikappade ungdomar fullgör studie- och yrkesorientering, praktisk arbetslivsorientering och annan praktik. Förutsättningen för att en person med starkt nedsatt funktionsförmåga skall kunna erhålla arbete eller praktik är alltså i många fall att vederbörande har tillgång till arbetsbiträde för sådan service som normalt finns på arbetsplatsen. I de fall sökande får anställning utan särskilt

lönebidrag kan alltså ersättning till sådant biträde utgå.

Även *Samhällsföretag täcker numera såväl löne- som arbetsbiträdeskostnaderna*. Det är därför konsekvent och rimligt att skapa den möjligheten, att bidrag till arbetsbiträde även utgår vid anställning med lönebidrag samt vid praktik. I annat fall inträffar det märkliga att enskilda handikappade t. o. m. slås ut ur systemet med lönebidrag, som i sista hand finns för att bereda dem ett arbete.

Utskottsmajoritetens motivering för att avvisa detta krav är enligt betänkandet "att det f. n. inte finns ekonomiska förutsättningar att utöka bidragsgivningen". Det finns, som jag ser det, inget ekonomiskt förnuft bakom den bedömningen. Alternativet för den enskilde blir även i detta fall en tillvaro med pension som säkert kostar mer än den åtgärd som det här förslaget innebär.

Även rehabiliteringslönen är ägnad att förbättra möjligheterna att återföra förtidspensionärer till arbetslivet. Det är ytterst otillfredsställande att framför allt ungdomar erhåller sjukbidrag/förtidspension innan en omfattande rehabilitering satts in, som syftar till att återföra t. ex. trafikskadade till arbete eller utbildning. Beviljad pensionsförmån tas ofta av arbetsvårdande myndigheter till intäkt för att rehabilitering inte skall ske. Pensionen kan också vara rehabiliteringsfientlig, eftersom pensionstagaren och eventuellt dennes föräldrar hunnit vänja sig vid den grundtrygghet som ett beviljat sjukbidrag innebär. Det finns en psykologisk fördel med lön i stället för pension. Förtidspensionen har en definitiv innebörd. Därför är förslaget med rehabiliteringslön att föredra.

Med hänvisning till möjligheten till vilande förtidspension avstyrker arbetsmarknadsutskottet även i år detta krav, vilket jag beklagar. Jag hävdar fortfarande att ett system med rehabiliteringslön är bättre. Även en stor del av handikappsrorelsen ställer sig bakom ett sådant yrkande.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 90 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Den avgörande skiljelinjen i det svenska samhället går mellan dem som har ett tryggt jobb och dem som saknar ett sådant eller hotas av arbetslöshet. Trots tendensen i samhällsdebatten att vinkla alla förändringar till elände måste vi som har ett tryggt och meningsfullt arbete erkänna arbetets stora värde och solidariskt ställa upp för att rätten till arbete skall gälla alla. I synnerhet gäller detta en utsatt grupp ungdomar, där arbetslöshetens problem kombineras med tidigare svårigheter i skolan och en splittrad uppväxttid. Utan stöd av ett arbete som ställer krav och erbjuder möjligheter till utveckling och gemenskap är risken stor för en minst sagt mindre tillfredsställande livsstil.

För den som kräver s. k. hårddata kan nämnas att forskarna visat att den tre gånger så stora arbetslösheten i Norrbotten, jämförd med situationen i riket i dess helhet, beräknas kosta 30 människor livet varje år, att arbetslöshet och tilltagande missbruk ökar sjuklighet och nervösa besvär, att

uppbrottets pris för många av dem som tvingas flytta består av sämre ekonomi, ökad social isolering och fler psykosomatiska besvär med ökad sjukfrånvaro.

I en svensk undersökning konstaterar man att arbetslösa ungdomar i jämförelse med arbetande ungdomar har fler psykosomatiska tecken på sjukdom och högre starksprits- och starkölskonsumtion. De arbetslösa ungdomarna känner sig också mer nedstämda och har en betydligt sämre framtidstro. "Dagens arbetslösa ungdomar blir morgondagens medelålders patienter", är slutsatsen av en mer omfattande finsk undersökning.

I en dansk kunskapsöversikt om arbetslöshetens psykiska följdverkningar framhåller man att arbetet är av avgörande betydelse för att den unga människan skall kunna skapa sig en egen tillvaro. Arbetet ger också känslan av att man presterar något värdefullt och bidrar till gemenskap. När den unga människan inte arbetar berövas hon möjligheter att pröva sig själv och utveckla en självständig personlighet, liksom förmågan att delta i olika former av gemenskap. I den danska undersökningen konstateras också att arbetslösa ungdomar psykiskt drabbas hårdare än äldre. Följderna är desamma som för vuxna, men de är allvarligare och längre bestående. De unga är helt enkelt mer sårbara.

Ungdomsarbetslöshet är både fysiskt, psykiskt och socialt nedbrytande. Vissa av dem som drabbas hamnar i en ond cirkel, där olika former av missbruk snabbt kan leda till en destruktiv livsstil. Med denna väldokumenterade insikt är det felaktigt att hävda att unga människor frivilligt väljer arbetslöshet.

Lika mänskligt förödande är också den inställning som innebär att samhällets ansvar gentemot de arbetssökande enbart avser en ekonomisk grundtrygghet. Samhällets ansvar måste sträcka sig längre och innebära att åtminstone alla ungdomar under 21 år som inte går i skolan erbjuds ett arbete. Även om detta arbete inte i alla fall fullt ut kan svara mot den arbetssökandes förväntningar, framstår ett arbete alltid som ett bättre alternativ än att gå arbetslös.

De kunskaper och arbetslivserfarenheter som en anställning ger är av utomordentligt stor betydelse för personlig utveckling och som introduktion till fortsatt förvärsarbete. När det gäller den minoritet ungdomar som har särskilda problem och ställer sig tveksamma till annat arbete än exakt det som de har förväntat sig, måste samhället känna ett särskilt ansvar att pröva olika möjligheter och inte avfärda dessa ungdomar med ekonomiska bidrag. Med en sådan vidgad solidaritet från samhällets sida finns också motiv att begära av alla ungdomar att de ställer upp och praktiskt prövar de arbeten som kan erbjudas. Härigenom får ungdomarna fäste på arbetsmarknaden och en bättre grund för att forma sin framtid. De får en naturlig livsrytm och den personliga säkerhet som utförandet av ett nyttigt arbete ger. Deltagandet i samhällets produktiva liv ger också en delaktighet och en gemenskap, som ekonomiska bidrag och understöd aldrig kan förmedla till den enskilde. Bidrag kan inte heller motverka känslor av att vara överflödig, utstött, onyttigt och isolerad.

Om man fullt ut accepterar arbetets betydelse för människors välbefinnande, framstår det som nödvändigt att den offentliga sektorn får ett vidgat ansvar för sysselsättningen i t. ex. sviktande konjunkturer eller särskilt hårt utsatta delar av vårt land. Problemet är därvid inte brist på nyttiga och meningsfulla arbeten. Vi behöver fler i hemhjälp och hemsjukvård för ett växande antal äldre. Vi behöver bättre kommunikationer och ökade insatser i skogsvården. Vi har ett stort antal föråldrade mentalsjukhus som behöver "härdbantas" och ersättas med andra vårdformer. De handikappade behöver upprustade och nya lägenheter osv. Problemet ligger inte där utan i finansiering av verksamheten i ett allt kärvare ekonomiskt klimat, där kraven på insatser skiftar starkt mellan olika kommuner.

Ett flertal åtgärder har vidtagits av regering och riksdag. Avtal om ungdomslöner för de yngsta har träffats för såväl näringslivets som kommunernas verksamhet. Dock kvarstår att många unga nu och framöver kommer att vara arbetslösa, oavsett aldrig så blomstrande industrikonjunkturer, om inte samhället en gång för alla bestämmer sig för att utrota ungdomsarbetslösheten.

Det är mot den bakgrunden som vi som står bakom motion 1513 har föreslagit att samhällets ansvar skall utsträckas till att innebära att alla ungdomar som är under 21 år och som inte går i skolan skall erbjudas ett arbete. Det är med stor tillfredsställelse som jag konstaterar att utskottet ställer sig bakom vår motion. Utskottet föreslår alltså att riksdagen med anledning av vår motion skall göra ett tillkännagivande till regeringen som innebär att alla ungdomar under 21 år skall erbjudas antingen utbildning eller arbete.

Alla ungdomar skall kunna gå till skolan eller till ett arbete och därigenom få sin grundtrygghet.

En gång för alla måste samhället markera att alla arbeten är meningsfullare än arbetslöshet. Därför är det en självklarhet att erbjudet arbete också skall antas i avvaktan på att man kommer in på en utbildning eller i det yrke man eftersträvar. Om samhället alltså inte avfärdar ungdomen med ekonomiska bidrag, utan ställer upp med den vidgade solidaritet som här föreslagen rätt till arbete innebär, finns det också motiv för ungdomarna att alltid ställa upp och ta erbjudet arbete.

Sedan skolor, olika slag av arbetsgivare samt länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar gjort sitt bör ansvaret för att alla erbjuds ett arbete läggas på kommunerna. De "övergångsarbetstillfällen" som kommunen erbjuder bör i stor utsträckning vara av praktisk art, såsom skogsröjningar, allmänna miljövårdsarbeten och upprustningsarbeten av olika slag.

Kommunerna är genom sina förvaltningar och förtroendevalda bäst lämpade att känna till såväl möjliga arbetsområden som vilka ungdomar som inte fått fäste i en utbildning eller i arbetslivet.

Självfallet måste samhället samtidigt, via skola och arbetsförmedling, på alla sätt försöka hjälpa ungdomarna in på den utbildning eller i det yrke han eller hon önskar sig och arbetar för att få. Anledningen till att vi här inte föreslår att ungdomsjobben skall omfatta även ungdom i högre åldrar är att

Torsdagen den
1 april 1982

*Arbetsmarknads-
politiken*

kommunerna i ett inledningsskede torde få det tillräckligt arbetsamt med att ta ansvaret för årskullarna upp till 21 år.

Stora besparingar kan göras genom att KAS, arbetslöshetskasseersättningar och sociala bidrag ej utgår. Dessa pengar kan användas till ungdomslöner. Även om ungdomarna i de flesta fall torde vara mycket ovana vid erbjudet arbete, så kommer en hygglig produktiv insats att göras. Var och en hjälper till med samhällsbyggandet efter sin förmåga. Eftersom ungdomsarbetslösheten starkt varierar mellan olika kommuner, måste staten ta på sig ansvaret för ett i huvudsak täckande ersättningssystem. En annan fördel med förslaget är att länsarbetsnämndens och arbetsförmedlingarnas kapacitet kan användas bättre.

På sikt kommer kommuner, landsting och stat att spara stora pengar på en reform som ger de känsligaste ungdomsgrupperna antingen utbildning eller arbete. Reformen är att se som en viktig framtidsinvestering, innebärande såväl mänsklig som ekonomisk avlastning i form av ökat engagemang för och förmåga att delta i arbetet med att göra ett bra samhälle bättre.

Vi har råd med mycket i välfärdens Sverige, men definitivt inte med att låta arbetsmarknaden dela upp våra ungdomar i ett A-lag och ett reservlag. Ungdomarna har rätt att kräva arbete och att få känna att de duger. Det är vår skyldighet att ställa upp – om inte annat så för vår egen skull.

Genomförandet av reformen bör ske skyndsamt, och regeringen bör omedelbart ta kontakt med Kommunförbundet, för att kommunerna skall kunna komma i gång med arbetet inför skolstarten i slutet av sommaren. Man skulle då kunna tänka sig en ansvarsfördelning innebärande att kommunerna får full kompensation för lönen till ungdomarna mot att de står för ledningen av verksamheten. Det senare är skäligt med hänsyn till de indirekta effekter som kommunerna ganska omgående kan påräkna genom ett förbättrat skatteunderlag m. m.

De kontakter som jag har haft med berörda ungdomar sedan motionen väcktes har styrkt mig i min uppfattning att det bästa inte får bli det godas fiende. Vi måste snabbt komma i gång och successivt växa in i vårt ansvar för att ge ungdomarna jobb och inte tro att vi kan köpa oss fria med olika ekonomiska ersättningar.

Jag vill slutligen betona att reformen måste bli permanent.

Vid en förbättrad konjunktur och ökad efterfrågan på arbetskraft bör så fort som möjligt samhällets åtagande successivt vidgas till att omfatta alla ungdomar under 25 år.

Vi kan – här och nu – utrota ungdomsarbetslösheten, och vi måste göra det för att tillsammans kunna forma ett bättre samhälle, med ökad delaktighet och ett större engagemang för allt fler.

Herr talman! Tyvärr måste jag avslutningsvis konstatera att arbetsmarknadsutskottet inte är enigt. Låt mig emellertid uttrycka förhoppningen att alla kommuner, oavsett majoritet, skall vara beredda att arbeta för och uppfylla den målsättning som arbetsmarknadsutskottet har uttalat i utskottets hemställan i moment 7.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 5, 8 och 25 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Nr 115

Torsdagen den
1 april 1982

Anf. 91 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I mitt inlägg skall jag beröra två motioner. Den ena motionen, 2105 av Christer Eirefelt och mig, tar upp utbildning och arbete åt ungdomar.

*Arbetsmarknads-
politiken*

Ungdomarnas situation har berörts i många inlägg i dag. Vi är alla oroade, och det med rätta. Även om den senaste statistiken visar på en liten nedgång i antalet arbetslösa ungdomar finns det anledning till fortsatt vaksamhet.

Vi har just nu en olycklig kombination av stora ungdomskullar och en lågkonjunktur, som är gemensam för samtliga industriländer i väst.

Men även om vi ser en vändpunkt när det gäller de stora ungdomskullarna och kan förvänta oss en konjunkturuppgång så småningom kvarstår det faktum att ungdomarnas möjligheter på arbetsmarknaden stadigt har försämrats under 1960- och 1970-talen.

Den offentliga sektorn, industrin liksom näringslivet i övrigt kräver alltmer utbildad arbetskraft för de arbeten som står till förfogande. De mindre kvalificerade arbetena, lämpliga för nytillträdande på arbetsmarknaden, försvinner. De som drabbas hårdast är otvivelaktigt de ungdomar som aldrig kommer in på arbetsmarknaden, de som aldrig får en chans att skaffa sig den arbetslivserfarenhet som varje arbetsgivare kräver.

I alla sammanhang visar det sig att flickornas situation är allvarligare än pojkarnas. Alltsedan arbetslösheten bland ungdomar under 25 år började öka i början av 1960-talet har flickornas andel ökat långt mer än pojkarnas. Flickor har, oberoende av konjunkturläget, markant högre arbetslöshetsnivå än pojkar. Vid alla kommande åtgärder måste därför flickornas möjligheter att tillgodogöra sig dem beaktas särskilt.

Den utveckling som jag har skisserat i det föregående är en utveckling som kommer att fortsätta. Ingångsjobben är de som är lättast att rationalisera bort, och det krävs åtgärder som på lång sikt underlättar ungdomens utträde på arbetsmarknaden. I dessa åtgärder måste utbildningsinslagen alltid vara en självklar del. En ung människa utan en ordentlig yrkesutbildning kommer i framtiden knappast att ha chans till ett jobb.

Det behövs en bred arsenal av insatser – konventionella och okonventionella. Också yrkesintroduktion, som enligt utvärderingar har varit ett verksamt medel för de yngre ungdomarna, behövs. Den åtgärd som socialdemokraterna alltså vill avskaffa har hittills fungerat bra när det gällt att stimulera ungdomar till vidareutbildning – något som vi vet är alldeles nödvändigt om ungdomarna skall klara sig i framtiden.

De här resonemangen tillsammans med exempel på möjliga förslag till lösningar har Christer Eirefelt och jag utvecklat i motion 2105, och vi är tacksamma för att arbetsmarknadsutskottet i stort tillstyrkt vår motion.

Jag övergår då, herr talman, till att något kommentera det förslag jag lagt i motion 1068 och som rör den bristande servicen på arbetsförmedlingarna när det gäller insatser för yrkesvägledning och arbetsvård.

För ca två år sedan presenterade arbetsmarknadsstyrelsen sitt förslag till omorganisation – PLOG. Detta förslag redogör för stora förväntade behov hos de sökande av arbetsförberedande och vägledande insatser. Man föreslog därför att det nuvarande systemet med yrkesvägledare och arbetsvårdare skulle slås sönder. I stället skulle 50 % av personalen utbildas till s. k. arbetsvägledare. Denna omorganisation håller nu på att genomföras.

Det är värdefullt att en större personalgrupp får tillgång till en orientering i yrkesvägledningens och arbetsvårdens problematik. Men mer än en orientering kan det ju inte bli, när den s. k. utbildningen skall omfatta tio dagar mot yrkesvägledares och arbetsvårdares nuvarande ettåriga utbildning.

Det bästa vore naturligtvis att alla förmedlare hade en sådan bakgrund att arbetsförmedlingens personalresurser kunde utnyttjas mer flexibelt vid olika konjunkturen. Det kan knappast sägas vara rationellt när ett arbetsförmedlingskontor har 60 % platsförmedlare och 40 % arbetsvägledare, när det kanske finns 20 lediga arbeten att förmedla – allt medan behoven av mer omfattande utredningar om de arbets sökandes situation ökar.

Samtidigt avskaffar man yrkesvägledarna och arbetsvårdarna. En kraftig kvalitetsförsämring av det kunskapsinnehåll som finns i dag är oundvikligt. Att tillägna sig kunskaper om nuvarande utbildningsväsende med dess återkommande förändringar, bevaka den svenska arbetsmarknaden, inte minst beträffande den snabba utvecklingen på dataområdet, och samtidigt ha en bred och aktuell kännedom om socialmedicin, drogmissbrukets olika verkningar samt dessutom hålla sig informerad om skador på grund av risker i arbetsmiljöer av olika slag, förefaller vara att ställa alltför stora krav på en enskild tjänsteman med tio dagars orientering.

Den kvalitet på service som hittills funnits åt de sökande måste med nödvändighet komma att tunnas ut med tanke på den dåliga förberedelse för uppgifterna som arbetsvägledarna kommer att ges. För hur många av de sökande kan ha turen att komma till en välutbildad, kunnig "gammal" yrkesvägledare eller arbetsvårdare?

PLOG tar inte heller hänsyn till det faktum att yrkesvägledare och arbetsvårdare ofta rekryteras bland arbetsförmedlare med olika intresse- och yrkesbakgrund. De arbetsförmedlare som hittills sökt yrkesvägledartjänster har ofta erfarenhet av undervisning och ett uttalat pedagogiskt-psykologiskt intresse.

De tjänstemän som sökt tjänster som arbetsvårdare har ofta kunskaper om socialmedicin, anstaltsvård och drogmissbruk. En del har varit anställda inom sjukvården, på socialbyråer eller fångvårdsanstalter.

En arbetsvårdare måste hålla sig kontinuerligt informerad om den explosiva utvecklingen på arbetsmiljöområdet, särskilt med tanke på alla de sökande som remitteras till arbetsvården med anledning av allergier, eksem och olyckor på arbetsplatserna.

I andra länder tillmäts yrkesvägledningen en allt större betydelse. Detta mot bakgrund av de återkommande strukturomvandlingar av olika sektorer av arbetsmarknaden vilka är vanliga i industriländer med snabb utveckling.

En utbredd internationell forskning pågår. Konferenser hålls vartannat eller vart tredje år på olika håll i världen. En mängd litteratur i ämnet yrkesvägledning utkommer fortlöpande på olika språk. Nya rön kommer ständigt i dagen och det är angeläget att också Sverige har en yrkeskår med gedigna kunskaper som kan följa den pågående debatten.

I USA t. ex., som inte har någon statlig arbetsförmedling, anser man att yrkesvägledningen har en så central betydelse för människors möjligheter att hitta rätt plats i yrkeslivet att så gott som varje universitet och högskola har en sektion med högt kvalificerade yrkesvägledare, som ger yrkesvägledning i form av vad vi skulle kalla "enstaka kurser" med få deltagare. Det finns också privata arbetsförmedlare. I Tyskland har man speciella yrkesvägledningscentra för den här sortens service.

Också i Sverige får vi en allt större grupp människor som av olika anledningar måste byta arbete i vuxen ålder. I information från AMS sägs följande:

"Antalet arbetssökande som kommer till arbetsförmedlingen har under 1970-talet fortsatt att öka och är i dag mycket stort. I synnerhet ökar de yrkesobestämnda, de nytillträdande, de återinträdande och sökande med arbetshinder. Det är kort sagt en tyngdpunktsförskjutning mot sökande som inte är etablerade på arbetsmarknaden och som behöver förmedlingens aktiva stöd."

I andra länder förstår man att djupgående åtgärder är nödvändiga, om man skall finna en varaktig lösning och inte skapa en situation där människor går från det ena tillfälliga arbetet till det andra, därför att man inte från början analyserat situationen och funnit rätt plats i arbetslivet. Förutom den personliga tragedi som en sådan situation innebär är det samhällsekonomiskt synnerligen kostsamt. Dessa mycket allvarliga och insatskrävande problem tror AMS och socialdemokraterna att man skall kunna lösa genom fler arbetsförmedlare och yrkesvägledare med tio dagars orientering. Men kvaliteten på den service man erbjuder struntar man i.

I ett sådant läge avskaffas alltså de yrkesgrupper som har gedigna kunskaper inom resp. områden. Instruktioner har gått ut om att yrkesvägledande och arbetsvårdande uppgifter skall läggas som "bevakningsuppdrag" på vissa handledare, och utskottet refererar till detta. I instruktionerna slår man också fast att det inte skall vara heltidsuppdrag. Med tanke på den mycket omfattande och snabba utvecklingen på yrkesvägledningens och arbetsvårdens områden – jag har tidigare illustrerat det – säger det sig självt, att den s. k. bevakaren endast kan ha mycket ytliga och fragmentariska kunskaper.

Det finns ytterligare en aspekt i sammanhanget. Enligt riktlinjer för yrkesvägledarnas verksamhet skall dessa styra sin vägledning mot AMU-utbildning. Det innebär med andra ord att en förutsättningslös yrkesvägledning, som syftar till att kartlägga sökandens fallenhet, önskemål och förutsättningar, är avskaffad i Sverige. Detta tillåts hända medan resten av världen satsar allt större resurser på att hitta rätt plats åt rätt person.

Utbildningsutskottet har insett faran, och i utbildningsutskottets betän-

kande 1981/82:6 tillförsäkras ungdomsskolans elever rätten till en förutsättningslös vägledning. Som AMS egen information så tydligt åskädliggör kommer emellertid allt fler i vuxen ålder att behöva denna service. Vart skall då de vuxna ta vägen? T. ex. den som måste byta arbete på grund av en yrkesskada? Den vars yrke är föråldrat och inte har någon plats på dagens arbetsmarknad? Alla de kvinnor som på grund av datorisering nu måste byta yrke? Skall alla dessa placeras i första bästa tillgängliga AMU-utbildning utan att ges tillfälle till en genomgripande diskussion med en kvalificerad yrkesvägledare?

Min motion, i vilken jag kräver att arbetsförmedlingarna också i fortsättningen skall ha yrkesvägledare och arbetsvårdare med kunskaper av kvalitet, avstyrks av utskottet. Man säger t. o. m.: "Den satsning som verket gör på utbildningen av personalen i samband med genomförandet av PLOG's förslag är f. ö. mycket omfattande."

Om man tycker att tio dagars orientering om yrkesvägledning och arbetsvård är en mycket omfattande utbildning, har man sannerligen inte stora pretentioner på kvaliteten!

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 1068.

Anf. 92 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att helt kort behandla vpk-motionerna 1086, 2127 och 1569.

I motionen 1086 föreslår vi dels att anslaget för särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning skall höjas till den nivå som arbetsmarknadsstyrelsen har äskat, dels att lönebidrag skall kunna utgå med upp till 100 % i vissa fall.

I vad gäller det första förslaget har AMS gjort en avvägning av vilka medel som behövs. Arbetsmarknaden för handikappade är katastrofal. Utvecklingen under den senaste tioårsperioden har visat på ständigt större svårigheter att ge handikappade möjlighet till jobb på den öppna marknaden. Medlen för arbetsanpassningsåtgärder är ofta en förutsättning för att placering över huvud taget skall kunna ske.

Den prutning som regeringen har gjort på området i budgetpropositionen innebär en signal till arbetsmarknadsmyndigheterna att minska sina ansträngningar att placera handikappade i jobb. Det handlar om en direkt åtgärd som kommer att öka arbetslösheten bland handikappade. Detta måste avvisas och anslaget skrivas upp på det sätt vi föreslår.

Förslaget om att det bör kunna utgå hundra procentigt lönebidrag till vissa organisationer som anställer handikappad arbetskraft grundar sig dels på att dessa organisationer vanligtvis har mycket knappa medel till sitt förfogande, dels på att dessa organisationer genom sin flexibilitet i organisations- och arbetsformer ofta har unika möjligheter att anställa handikappade i stimulerande arbeten. Det är alltså fråga om att öppna ytterligare möjligheter för handikappade att få jobb.

När det gäller utskottets behandling av motionen 2127 vill jag först med tillfredsställelse konstatera att utskottet har anslutit sig till vårt förslag om en

utvidgning av antalet tjänster inom arbetsmarknadsverket. Det återstår sedan bara att hoppas att huvuddelen av dessa resurser också avsätts för att stödja arbetshandikappades möjligheter att komma in på arbetsmarknaden, såsom föreslås i motionen.

Den tillfälliga eftergiften från utskottsmajoritetens sida tar emellertid slut med detta. De övriga punkterna i motionen avstyrks. Det gäller att öka bidraget till stiftelsen Samhällsföretag med 300 milj. kr. Förslaget innebär dels att bidragsprocenten skulle kunna upprätthållas på en högre nivå, dels att det skulle finnas utrymme för en särskild satsning i syfte att skapa sysselsättning för gravt handikappade och utvecklingsstörda. Det är just dessa grupper som i dag får allt svårare att hävda sig även inom Samhällsföretagsgruppen.

Detta är sådant som är allmänt känt bland dem som arbetar inom Samhällsföretag och i handikapporganisationerna men som utskottet före-
drar att inte låtsas om. Man understryker i en mening den sociala målsättningen för Samhällsföretags verksamhet, för att i nästa hylla rationaliseringsvinsterna i företaget. En av de huvudsakliga rationaliseringarna har bestått just i att sälla bort dem bland de anställda som är mest i behov av samhällsåtgärder för att över huvud taget få ett arbete. Det är detta som vi vänder oss mot i vår motion och som vi inte heller anser vara förenligt med den inriktning som riksdagen från början gav åt Samhällsföretags verksamhet.

Herr talman! I motionen 1569 pekar vi på det nödvändiga i att i nuvarande arbetsmarknadssituation förbättra möjligheterna till arbetsmarknadsutbildning. Vi föreslår därför en ökning av detta anslag med 222 milj. kr. i jämförelse med regeringens förslag.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga i betänkandet behandlade vpk-motioner.

Anf. 93 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet i den här debatten med anledning av den moderata motionen 324, som behandlar frågeställningen om Samhällsföretags verksamhet och sysselsättningen för arbetshandikappade.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet positivt har behandlat motionen och att, beträffande sysselsättning för handikappade på den reguljära arbetsmarknaden, utskottet hemställer att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts på den här punkten.

Det är tillfredsställande att utskottet vill göra detta tillkännagivande. Bl. a: är det viktigt utifrån målsättningen att man skall bereda arbete på den reguljära arbetsmarknaden åt människor med olika former av handikapp. Det finns, med anledning av detta, skäl för utredningen att verkligen noga penetrera formerna för hur just det målet skall kunna förverkligas.

Den relativt nya Samhällsföretagsgruppen har snabbt blivit en storkoncern med många anställda och med varierande produktion. Kostnaderna för samhället har också blivit mycket höga.

Utlussningen på den reguljära arbetsmarknaden har egentligen misslyck-

ats, och det är nödvändigt att komma till rätta med problemen. Utredningen får en viktig uppgift när det gäller att söka alternativa möjligheter på den här punkten.

Som alternativ till den nuvarande ordningen med en ensidig satsning på Samhällsföretag kan redovisas en i befintliga företag inbyggd verksamhet. Det finns f. n. en sådan verksamhet vid Husqvarna AB, och den fungerar bra. Utslussningen är hög, och kostnaderna för samhället är lägre än i motsvarande Samhällsföretagsanläggningar.

I Gnosjö kommun pågår försök med en arbetsuppläggning, där stiftelsen Högländsverken och ett lokalt företag, Thule-Produkter, organiserat ett samarbete för att bereda arbetshandikappade sysselsättning på den orten.

Utöver det arbetssätt som tillämpas i dessa två fall borde man också kunna arbeta utifrån en mer flexibel och personanpassad ordning, med de mindre och medelstora företagen som bas. De företag som är beredda att anställa handikappade borde få lönebidrag motsvarande den nedsatta arbetsförmågan, men utan den tidsbegränsning som nu gäller.

Även ur rent social synpunkt är det positivt att pröva nya vägar. De arbetshandikappade kan på så vis få större variationsmöjligheter när det gäller arbete, och flera kan komma in på den reguljära arbetsmarknaden i ett betydligt tidigare skede än nu. Arbetet kan vidare kanske beredas närmare den egna bostaden eller i anslutning till den arbetsplats där redan en nära vän eller anhörig arbetar.

Herr talman! Jag vill också litet grand beröra den andra delen av motion 324, den del som tar upp problemen med konkurrens mellan Samhällsföretag och det övriga näringslivet. Utskottet har inte lika välvilligt behandlat denna del av motionen, men utskottet understryker, liksom utskottets ordförande har gjort här i dag, att den kommande utredningen bör behandla vissa av övriga frågeställningar. Jag tänker inte framställa något säryrkande med anledning av motionen, men jag vill ändå kommentera problemen.

Viktiga frågor, där konflikt uppstår med det konkurrensutsatta näringslivet, gäller produktval, produktionsinriktning, marknadsföring och prissättning.

Det är nödvändigt att den skyddade verksamheten kan bedrivas i nära samarbete med det lokala näringslivet. Produktion som kräver högautomatiserad utrustning och en liten insats av manuell arbetskraft i övrigt kan inte vara lämplig för Samhällsföretag. Stiftelsen bör inte heller investera i maskiner och utrustning, av vilka man redan har överkapacitet inom orten eller regionen. Och Samhällsföretag får givetvis inte plagiera produkter som redan tillverkas, då detta kan medföra problem för redan befintliga företag.

Riksdagen har lagt fast vissa grundläggande principer för Samhällsföretag. En sådan princip är marknadsmässig prissättning. Samhällsföretag får inte genom en osund prissättning konkurrera med andra tillverkande företag – och man utgår då från s. k. normalt marknadspris.

Nu är det så att det vid åtskilliga tillfällen framkommit klagomål och oro från framför allt mindre och medelstora företag beträffande Samhällsföre-

tags verksamhet. De upplever Samhällsföretag som en illojal konkurrent. Och man kan inte avvisa denna oro och denna kritik som varande obefogad. Det faktum att Samhällsföretag har ett mycket högt driftsbidrag innebär att normala konkurrensprinciper satts ur spel, även om man har andra målsättningar på denna punkt.

Jag vill peka på ett företag hemma i Jönköpings län, AB Bröderna Sjöberg i Stockaryd, som vid flera tillfällen drabbats av konkurrens från skyddade verkstaders sida. Vid ett tillfälle har också det samrådsorgan som utskottet i detta sammanhang hänvisar till på tal om att problem uppstår, givet ett företag inom Samhällsföretagsgruppen en reprimand för plagiat av en Sjöbergprodukt. Fackklubben vid Bröderna Sjöbergs har tillsammans med företagsledningen reagerat kraftigt med anledning av intressekonflikterna med Samhällsföretag. Detta är naturligt, eftersom man vid företaget känner sin trygghet hotad med anledning av konkurrenssituationen.

Vi motionärer anser att det är angeläget att Samhällsföretag vid produktval noga prövar, huruvida tillverkning av en ny produkt – med tanke på en hård konkurrenssituation och en begränsad marknad – kan skapa arbetslöshet vid ett annat företag, som redan är introducerat på marknaden. I annat fall kan den situationen uppkomma att Samhällsföretag bidrar till att skapa arbetslöshet vid ett annat företag. Under sådana förhållanden menar vi att Samhällsföretags övergripande sociala målsättningar inte uppfyllts. Ett bättre samarbete med befintliga företag och en noggrannare marknadsanalys är nödvändiga för att undvika nämnda intressekonflikter.

Begreppet marknadsmässig prissättning är också behäftat med brister i övrigt. Bl. a. kan detta faktiskt innebära att rationaliseringsintresset minskar vid företag som konkurrerar med Samhällsföretag, eftersom Samhällsföretag vid bedömning av marknadsmässig prissättning förmodligen utgår ifrån de mest rationella företagen inom resp. bransch. Det innebär att Samhällsföretag, om ett konkurrerande företag genom rationalisering får fram en billigare tillverkning, kan sänka sina priser med hänvisning till att detta är en marknadsmässig prissättning.

Ett problem som man också måste observera är marknadsandelen beträffande vissa sortiment, t. ex. inom träsko- och möbelbranschen, där Samhällsföretag har 15–20 % av marknadsandelen inom krympande tillverkningssektorer. Samtidigt får Samhällsföretag inte i samband med konjunktursvängningar företa förändringar i form av minskad produktion, vilket innebär att de andra företagen får göra så mycket större inskränkningar, med ökade sysselsättningsproblem vid dessa företag som följd.

Till sist vill jag understryka att principen om marknadsmässiga priser givetvis också måste gälla marknadsföringen. De uppgifter som kommit fram beträffande marknadsföringen av träskor i USA är i det här sammanhanget anmärkningsvärda.

Herr talman! Jag ser det som mycket viktigt att man inte nonchalerar de här konkurrensfrågorna utan verkligen tar upp dessa stora problem. Det är angeläget att de undanröjs och att frågetecknen när det gäller kontakten mellan Samhällsföretag och det övriga näringslivet rätas ut. Endast på så vis

kan vi – det är min bestämda uppfattning – uppfylla målsättningen att i ökad utsträckning bereda de arbetshandikappade arbete.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än utskottets.

Anf. 94 KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Den fråga som aktualiseras i motion 1976, som väcktes under den allmänna motionstiden i år, kan synas vara perifer. Det äger sin riktighet, som utskottet skriver, att arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken på väsentliga punkter har förändrats sedan riksyркesskolornas tillkomst. Det är också riktigt att kommunerna har ålagts ett övergripande uppföljningsansvar för ungdom under 18 år.

Men det torde inte vara utskottet obekant att små och mindre kommuner i avsaknad av gymnasieskola inte kan, hur gärna de än vill, leva upp till detta ansvar. Det beror på de små kommunernas bristande resurser, ett ensidigt näringsliv och mycket mer. De stora kommunerna klarar i många fall av uppföljningsansvaret för ungdom under 18 år.

De rika kommunerna kan göra det, medan de fattiga kommunerna står där med skammen över att inte kunna ge sina ungdomar samma möjligheter. På så vis är det en jämställdhetsfråga. Ungdomar i tätort och glesbygd får olika chanser.

Riksyркesskolan i Hedenäset ger glesbygdsungdom möjligheter till en utbildning som upplevs som meningsfull och riktig. Det medger också utskottet. Riksyркesskolan har också en viktig social funktion. Sedan återgår emellertid utskottet till sin tidigare uppfattning att det är AMS som skall besluta.

Utskottets beslut bör inte ha kunnat fattas med någon större entusiasm. I det här läget med tusentalet arbetslösa 16–17-åringar bara i Norrbotten bör riksyркesskolan få tid för överlevnad, i varje fall under ungdomspuckelns år. AMU-utbildning avser som bekant ungdom över 18 år, ja, egentligen 20 år.

Frågan om riksyркesskolornas bibehållande i allmänhet och den i Hietaniemi i synnerhet är emellertid inte enbart en fråga för små glesbygdskommuner. Det framgår av ett uttalande av bl. a. socialförvaltningen i Solna kommun samt fältassistenter och socialarbetare i Huddinge kommun, som under några år har använt sig av möjligheten att förmedla ungdomar till skolan i Hedenäset. Uttalandet är rubricerat "Behåll den nuvarande organisationen vid riksyркesskolan i Hedenäset". I uttalandet sägs:

"Riksyркesskolan har hittills visat oss och främst dem vi hjälpt att söka dit, hur väsentligt det är att satsa på en rejäl och etablerad yrkesutbildning. Utan denna möjlighet får många av dessa ungdomar med otillräckliga betyg finna sig i att inte kunna konkurrera om de få jobb som finns. Detta medför i sin tur att riskerna ökar för sociala problem i form av missbruk och kriminalitet. Riksyркesskolan innebär dessutom en möjlighet till frigörelse och egen mognad. Det handlar ytterst om att ge adekvat hjälp – bistånd enligt socialtjänstlagens intentioner – till en ålderskategori ungdomar som annars

utgör en klar social riskgrupp. Behåll riksyркеsskolan i Hedenäset.”

Det är dokumenterat att vid skolan ges en god social fostran av en ambitiös lärarkår och en fullödig yrkesundervisning, som gör att så gott som samtliga elever får anställning efter sin tid på riksyркеsskolan. I stället för att gå arbetslösa med arbetslöshetsbidrag får ungdomarna i den här känsliga åldern utbildning som leder till jobb. Det torde inte råda några delade meningar om att det socialt och nationalekonomiskt är riktigt.

En annan arbetsmarknadsaspekt som är viktig i det här sammanhanget är skolans betydelse i sig för Hedenäsets samhälle. Skolan svarar för ca 25 % av samtliga arbetstillfällen i Hedenäsets samhälle, i en bygd som redan tidigare är så hårt ansträngd av arbetslöshet, avflyttning och befolkningsminskning. I relativa tal är arbetslösheten mer än 10 %. Därtill har nyligen aviserats indragningar i offentlig verksamhet såsom av gränstullsposterings i bl. a. i Hedenäset samt permittering av halva arbetsstyrkan vid en husbyggnadsfabrik.

Situationen är enahanda i övriga Tornedalskommuner. Kampen för bibehållande av riksyркеsskolan i Hedenäset är därför en del i kampen för att en hel gränsbygd skall överleva. Och många instämmer i den fråga som uppgivet ställdes i en tidningsrubrik: ”Har Tornedalen någon framtid?”

Herr talman! Mot ett enigt utskott har jag inget särskilt yrkande.

Anf. 95 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I det stora utskottsbetänkande som i dag är föremål för riksdagens behandling är den fråga jag aktualiserat med min motion, nämligen AMS beredskapsarbeten för specialanvisade, en liten del. Att en motionär återkommer i samma fråga två år i sträck är här i riksdagen inte så ovanligt. Mera ovanligt torde det däremot vara att en motionär såsom i mitt fall återkommer trots att motionen redan förra året gav anledning till tillkännagivande till regeringen. Motivet för att återkomma den här gången är att det på goda grunder har kunnat ifrågasättas huruvida AMS varit berett att rätta sig efter riksdagens för ett år sedan gjorde uttalande.

I cirkulär under året till berörda parter har det nämligen klart framgått att AMS avser fortsätta nedläggningen av sina nu 22 kvarvarande arbetsplatser för specialanvisad arbetskraft trots riksdagsuttalandet i föl. AMS motiverar sin nedläggning med att de specialanvisades anpassning dels till normala arbeten, dels till boende i det vanliga bostadsbeståndet, integrerat boende, skulle vara att föredra.

Redan för ett år sedan konstaterade utskottet att integrerat boende medförde så pass många påfrestningar för de specialanvisade att det fanns exempel på anvisade som sökt sig tillbaka till förläggingsboende vid de kvarvarande arbetsplatserna. Detta tog utskottet då som intäkt för att en ytterligare nedläggning i princip inte borde äga rum, innan en redan beslutad utredning om AMS egenregiverksamhet hade kunnat ge ytterligare belysning åt också denna del av verksamheten. Man kan följaktligen konstatera att det var av socialt betingade skäl som utskottet inte var berett att gå vidare med avvecklingen, innan denna översyn hade gjorts.

Under de senaste åren har antalet förläggningar för denna verksamhet i stort sett halverats. Det torde för den skull med visst fog kunna sägas att om utredningen skall ha betydelse beträffande effekterna av nedläggningen för de specialanvisade torde ytterligare nedläggningar inte kunna göras. Skulle utredningen till äventyrs visa att påfrestningarna för de specialanvisade med integrerat boende varit för stora, har ju redan tillräckligt många kastats ut i en alltför oviss levnadssituation.

Herr talman! Jag finner det tillfredsställande att utskottet nu uttalar att "verkets planer på en avveckling av ytterligare ett tiotal förläggningar i år kan enligt utskottets uppfattning inte sägas överensstämma med utskottets uttalande förra året". Jag fäster kammarens uppmärksamhet på denna skärpning av utskottets uttalande beträffande vad som gällde för ett år sedan. Detta måste enligt min mening betyda att nedläggningar under utredningsarbetets gång inte skall äga rum, om inte alldeles speciella skäl härför föreligger.

Att detta också i år ges regeringen till känna är enligt min mening bra. Däremot är jag förvånad över att det skall behöva göras två år i rad, innan AMS finner skäl att rätta sig efter riksdagens uttalande. Eller kan det vara på det sättet, herr talman, att utskottets skrivning i fjol var så mångtydig att den gav möjlighet till den tolkning som AMS tydligen har gjort? I så fall torde det uppreparande som nu sker undanröja misstolkningen.

Till sist, herr talman, är bara att önska att den parlamentariska utredning som också skall se över denna del av AMS-verksamheten kommer i gång med sitt arbete. Den ovisshet som uppstår i väntan på utredningen skapar bara ytterligare problem. Genom att utredningsarbetet nu så småningom kommer i gång kan de emellertid undanröjas.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Anf. 96 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! I motsats till föregående talare har jag ett yrkande. Jag ber så här i början att få yrka bifall till vpk-motionen 455. Jag skall tala om det som den handlar om, nämligen riksyrkesskolorna.

Det finns i dag fyra sådana skolor, belägna i Hedenäset, Hudiksvall, Gamleby vid Västervik och i Torpshammar. Nyligen har beslut fattats om att dessa skolor skall övergå till att bli AMU-filialer. Det betyder att ungdomar i åldern 16–18 år kommer att utestängas från möjligheter att få yrkesutbildning vid dessa skolor. Ett skäl till detta beslut sägs vara att det nu åligger kommunerna att ge ungdomar under 18 år yrkesutbildning.

Just dessa internatskolor, med sin speciella inriktning på både social fostran och yrkesutbildning, har en mycket viktig funktion att fylla i dagens läge med stor ungdomsarbetslöshet och annan utslagning. Många av de ungdomar som i dag vistas på dessa skolor befinner sig i en ganska svår social situation. Till 90 % är det ungdomar i åldern 16–18 år. På t. ex. Hedenäsets skola är medelbetyget 1,5 och man räknar där med att så mycket som upp till en tredjedel av eleverna har sociala problem av något slag.

Det må vara att man organisatoriskt förändrar riksyrkesskolornas

verksamhet, men jag tycker att det måste vara mycket olyckligt att i dagens läge utestänga ungdomsgruppen 16–18 år. Ungdomar i denna ålder borde även i fortsättningen ges möjlighet till utbildning vid riksyркesskolorna. Jag menar alltså att riksdagen borde besluta om ett dispensförfarande, så att rekryteringen till dessa skolor också i framtiden skall kunna omfatta elever i åldern 16–18 år.

Fältassistenterna i Solna kommun har gjort ett uttalande, som jag skall be att få saxa litet ur – det gjorde Kerstin Nilsson också, hörde jag:

”Behåll ett fullgott utbildningsalternativ för ungdomar i åldern 16–18 år, som annars riskerar att bli arbetslösa. – – –

Utifrån vår utgångspunkt i ett socialdistrikt är det alldeles uppenbart att många ungdomar ständigt blir utestängda från det som är avgörande för dem – nämligen en bra yrkesutbildning och därigenom ökade möjligheter till arbete. På hemorten saknas alternativ för dem som i hög grad är beroende av att återvinna ett förtroende inför vad framtiden kan erbjuda. Det tål att upprepas hur många gånger som helst att det är katastrofalt att låta människor inför sitt inträde i vuxenlivet gå arbetslösa. Det kan inte vara något annat än ett svek från samhällets sida.

Riksyркesskolan har hittills visat oss och främst dem vi hjälpt att söka dit, hur väsentligt det är att satsa på en rejäl och etablerad yrkesutbildning. Utan denna möjlighet får många av dessa ungdomar med otillräckliga betyg finna sig i att inte kunna konkurrera om de få jobb som finns. Detta medför i sin tur att riskerna ökar för sociala problem i form av missbruk och kriminalitet.

Riksyркesskolan innebär dessutom en möjlighet till frigörelse och egen mognad i förhållande till hem och föräldrar. Det handlar ytterst om att ge en adekvat hjälp – bistånd enligt socialtjänstlagens intentioner – till en ålderskategori ungdomar som annars utgör en klar social riskgrupp.”

Regeringen har uppfattningen att yrkesutbildningen vid riksyркesskolorna är en form av arbetsmarknadsutbildning och att den därför i princip inte bör beviljas ungdomar under 18 år. Det sades i ett frågesvar som jag fick från regeringens företrädare i januari i år och det står också att läsa i utskottets betänkande, att motiven för skolornas bevarande inte är desamma som när de startade och att eleverna nu inte längre kommer från hela riket, men jag vågar påstå att detta är en felaktig beskrivning.

AMS har vid ett enda tillfälle gjort en utredning av hur eleverna vid dessa skolor fördelar sig länsvis. De uppgifter man då fick fram stämmer ganska dåligt med hur det ser ut i dag. I riksyркesskolan i Hedenäset är t. ex. 20 % av eleverna från Malmö – jag har i dag fått uppgift om att 30 elever kommer därifrån – och hela 36 % är berättigade till flyg vid månadsresorna, vilket betyder att de har mer än 50 mil till hemmet. Som jag ser det bör riksrekrytering kunna vara en möjlighet, men inte någonting nödvändigt – det finns ju heller ingen anledning att skicka ungdomar från Malmö till Hedenäset eller ungdomar från Kiruna till Gamleby i Småland.

Herr talman! Vad kommer att hända med de ungdomar i åldern 16–18 år som i fortsättningen blir utestängda från den här möjligheten till social fostran, utbildning och yrkesintroduktion? Utskottet säger att det inte finns

något bärande motiv för att ha kvar riksyркesskolorna. Men i dessa tider med hård utslagning av ungdomar finns alla motiv för detta. Man får inte försitta en enda chans att hjälpa dessa ungdomar. Man utestänger på detta sätt dem som kanske har det allra svårast.

Jag skulle vilja ställa en fråga till utskottets talesman: Vad är det egentligen för mening med att ändra en organisationsform som fungerar, och dessutom fungerar väldigt bra? Vad är det för mening med att göra det i en tid, då det är dokumenterat att det finns ett stort behov av just sådana här utbildningsplatser för just dessa ungdomar, som befinner sig just i åldern 16–18 år? Det skulle jag vilja ha svar på. Jag vill inte driva frågan om själva organisationsmodellen hårt, utan jag vill veta vilket motiv som ligger bakom. Hur vågar man låta ungdomarna utestängas från den här ganska unika möjligheten till utbildning, som är dokumenterat bra i de allra flesta fall?

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 97 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag vill med några ord beröra budgetpropositionens förslag att man skall låta vapenfrisektionen inom AMS bilda ett eget verk och lokalisera detta till Karlstad och till Karolinen.

Gunnar Oskarson och jag har i motion 1527 avvisat ett sådant förslag. Det måste enligt min mening finnas väldigt starka skäl för att man skall inrätta nya statliga verk, när vi befinner oss i en sådan vågdal i ekonomin. I propositionen sägs visserligen att förflyttningen bara kommer att kosta 200 000 kr. och att kostnadsökningen för driften endast blir en halv miljon.

Men det är förvisso pengar det också. Och vi kommer ihåg från utlokaliseringen av statliga verk på 1970-talet att de beräkningar som gjordes inte stämde – det blev mycket dyrare.

Sedan räknar man i budgetpropositionen med att de som är anställda nu vid vapenfrisektionen skall följa med till Uppsala. Men jag hörde senast i dag att det inte är någon som är intresserad av att följa med.

Det är klart att detta innebär en byråkratisering – tveklöst måste det göra det. Det nya verket måste ha kontakterna kvar med AMS – och det säger man också i budgetpropositionen. Det gick mycket smidigt när man var en sektion inom AMS. Samtidigt skall man ha kvar kontakterna med civilförsvarsstyrelsen. Här behövs alltså samband som kommer att komplicera verksamheten.

Att arbetsmarknadsstyrelsen vill bli av med vapenfrisektionen är lättförståeligt. Får man inte tillräckligt med pengar och personal, så vill man inte bedriva verksamheten.

Åtskilliga tunga remissorgan har motsatt sig den här förflyttningen: TCO, LO och Statstjänstemannaförbundet.

Men det finns, herr talman, ytterligare ett argument – ett psykologiskt argument som man kanske inte tänker på om man inte någon gång har haft att

handlägga ärenden av det här slaget. Det är nämligen ofta mycket svårt för vapenfrinämndens folk att få en vapenvägrare att förstå att när han får vapenfri tjänst är han utanför den militära organisationen. Det är självklart för oss, men det är inte alltid självklart för dessa känslotänkare.

Det var avsevärt lättare tidigare, när man kunde visa att vapenfrisektionen fanns inom AMS och inte inom någon militär institution. Men nu förläggs detta nya verk till Karolinen och samlokaliseras med värnpliktsverket. Och den kontakten gör det genast svårare att få vederbörande att förstå att vapenfri tjänst är något annat. Man försätter sig alltså rent psykologiskt i ett svårare läge.

Beträffande kostnaderna måste jag beklaga att inte ens någon av de mina har reserverat sig på den punkten. Vi brukar ju vara försiktiga med pengar, men det har man inte varit i detta fall.

Vi har inget yrkande – det skulle inte löna sig. Men man kan inte avstå från att säga sin mening i sådana här lägen.

Anf. 98 GUNNAR OSKARSON (m):

Herr talman! Låt mig först instämma i vad Märten Werner här har sagt angående motion 1527, som gäller vapenfriverksamheten.

Jag vill bara tillägga att vi stöder förslaget om att inrätta en särskild nämnd för vapenfriutbildningen. Men vi finner att starka skäl talar för att den nya utbildningsmyndigheten bör vara kvar vid arbetsmarknadsstyrelsen i Solna.

53 myndigheter och organisationer har yttrat sig över den utredning som ligger till grund för det aktuella propositionsförslaget. Av dessa är det endast 9 som stöder utredningsalternativet att vapenfriverksamheten skall flyttas över från AMS till civilförsvarsstyrelsen i Karlstad.

Departementschefens argument är att civilförsvarsstyrelsen är den myndighet som krigsplacerar 75 % av alla vapenvägrare. Det är riktigt, men nämnden för vapenfriutbildningen skall även i framtiden svara för själva grundutbildningen av vapenfria. Och i det sammanhanget är civilförsvarsstyrelsen en relativt obetydlig utbildningsanordnare. Endast 3 % av alla vapenfria fullgör sin grundutbildning vid civilförsvarsstyrelsen. De stora grundutbildningsanordnarna finns i stället inom Stockholmsområdet: socialstyrelsen, televerket, SJ, naturvårdsverket, riksantikvarieämbetet, Svenska röda korset m. fl. För att man skall kunna skapa nya utbildningsplatser för det tyvärr ständigt ökande antalet vapenvägrare är det dessutom viktigt att hålla täta direktkontakter, förutom med AMS även med de fackliga organisationerna. Dessa kontakter försvåras vid en utlokalisering. Följaktligen har både LO, TCO, Kommunalarbetarförbundet och Statstjänstemannaförbundet motsatt sig utlokalisering av vapenfriverksamheten till Karlstad.

Får jag så, herr talman, ta upp ett par andra motioner, 324 och 367, som behandlar Samhällsföretags verksamhet.

Enligt av riksdagen fastställd princip för Samhällsföretag skall företaget hålla marknadsmässiga priser och inte genom orcalistisk prissättning

konkurrera med andra tillverkare av samma sortiment. Hur lever Samhällsföretag upp till denna målsättning? Alltför ofta får man vittnesbörd från företagare inom det privata näringslivet som gör gällande att de utsätts för osund konkurrens från Samhällsföretag både vad gäller prissättning, marknadsföring och betalningsvillkor. Jag har färska exempel på sådana fall från mina hemtrakter.

Ett av dessa företag tillverkar trädgårdsmöbler och fritidsmöbler. Företagaren har gjort anmälan till det kontroll- och samrådsorgan som finns inrättat med representanter från Samhällsföretag och från näringslivet och påtalat missförhållandena. Svaret från samrådsorganet är långt, och bortförklaringarna är många.

I fråga om leverans- och betalningsvillkor svarar marknadsavdelningen på Samhällsföretag bl. a.: "Vi är medvetna om att vår fraktfrihetsgräns är lägre än branschens normala nivå. Detta har vi under nuvarande säsong valt fullt medvetet mot följande bakgrund."

Sedan kommer vad jag vill kalla bortförklaringar: "Vi har haft ett smalare sortiment än de flesta av våra konkurrenter" och "Vi är så gott som debutanter på marknaden denna säsong". Detta gäller export av trädgårdsmöbler.

I fråga om betalningsvillkoren hänvisar man också till två stora svenska privata fritidsmöbelfabriker som tillämpat liknade betalningsvillkor 1979-1980. Med detta anser man sig tydligen ha fria händer att skapa, vill jag påstå, både sysselsättnings- och produktionsproblem för en småföretagare i samma bransch som också exporterar huvuddelen av sin produktion, och på samma marknader.

Detta gäller ett mindre företag på en liten ort, ett välskött och väletablerat företag som i hög grad i fråga om sysselsättning är helt och hållet avgörande för den ort där det är etablerat.

Fler exempel finns och har nämnts tidigare i debatten i dag.

Nu hänvisar utskottet i dessa frågor till att en utredning skall behandla vissa av de frågor som motionärerna tar upp. Det är bra. Men det är svårt att utläsa vilka frågor utskottet menar. Jag förutsätter dock att denna utredning kommer att granska den prissättning och den marknadsföring som Samhällsföretag tillämpar och föreslå åtgärder som säkerställer att företag med likartad produktion som Samhällsföretag inte utsätts för diskriminerande konkurrens som undergräver lönsamheten för dessa företagare och därmed äventyrar sysselsättning i våra glesbygder, där dessa mindre företag ofta är etablerade.

Det kan ju inte vara meningen att Samhällsföretag, med den ekonomiska trygghet och ställning som detta företag har, skall konkurrera ut i sig livskraftiga och bra företag i glesbygder och på mindre orter. Detta är en angelägen fråga för många småföretagare i vårt land.

Herr talman! Mot ett enigt utskott gagnar det föga att yrka bifall till de här nämnda motionerna, men jag utgår ifrån att vad som har sagts här i dag om Samhällsföretag tas ad notam när direktiven för den aviserade utredningen

skall skrivas. Jag har också tolkat talesmännen för utskottet, bl. a. Sonja Rembo, så, att detta är utskottets mening.

Nr 115

Torsdagen den 1
april 1982

*Arbetsmarknads-
politiken*

Överläggningen var härmed avslutad.

Riktlinjer m. m. (mom. 1–6)

Mom. 1 (arbetsmarknadspolitikens inriktning för budgetåret 1982/83)

Utskottets hemställan bifölls med 145 röster mot 144 för reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Ungdomsarbetslöshet (mom. 7)

Anf. 99 TALMANNEN:

Propositioner ställs först beträffande ettvar av de avsnitt i motiveringen som berörs i reservationerna 2 och 3. Därefter företas utskottets hemställan och motiveringen i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Orsakerna till ungdomsarbetslösheten

Utskottets motivering godkändes med 146 röster mot 144 för den i reservation 2 av Anna-Greta Leijon m. fl. anförda motiveringen.

Erfarenheterna av yrkesintroduktionen

Utskottets motivering godkändes med 146 röster mot 144 för det i reservation 3 av Anna-Greta Leijon m. fl. framförda förslaget att detta avsnitt i motiveringen skulle utgå.

Mom. 7 i övrigt (åtgärder mot ungdomsarbetslösheten)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 4 av Anna-Greta Leijon m. fl. med 126 röster mot 17 för motion 1118 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och motion 1982 av Lars Werner m. fl. 145 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 146 röster mot 145 för reservation 4 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Arbetsmarknadsservice (mom. 8–20)

Mom. 8 (personalförstärkning till arbetsmarknadsverket)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 5 av Elver Jonsson m. fl. med 84 röster mot 62 för reservation 6 av Anders Högmark m. fl. 144 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls reservation 5 av Elver Jonsson m. fl. med 145 röster mot 144 för utskottets hemställan.

Mom. 14 (avveckling av tjänstekategorierna arbetsvårdare och yrkesvägledare)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1068 av Ylva Annerstedt, bifölls med acklamation.

Mom. 19 (åtgärder för ökad rörlighet på arbetsmarknaden)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 62 för reservation 7 av Anders Högmark m. fl.

Mom. 20 (anslaget till Arbetsmarknadsservice)

Reservation 8 av Elver Jonsson m. fl. bifölls.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutbildning (mom. 21–30)

Mom. 21 (riktlinjer för arbetsmarknadsutbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 10 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 22 (medelsanvisning)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 16 för motion 1569 av Lars Werner m. fl.

Mom. 24 (utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 11 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 29 (svenskundervisning för invandrare inom arbetsmarknadsutbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 12 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 30 (riksyrkesskolorna)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 455 av Inga Lantz m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Sysselsättningsskapande åtgärder (mom. 31–49)

Mom. 31 och 32 (ytterligare medel till sysselsättningsskapande åtgärder under innevarande budgetår)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 13 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 33 (riktlinjer för verksamheten med beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 14 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Nr 115

Torsdagen den 1
april 1982

Mom. 35–37 (ändring av bidragsbestämmelserna för beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 15 av Anna-Greta Leijon m. fl.

*Arbetsmarknads-
politiken*

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning (mom. 50–67)

Mom. 50 och 51 (ändrade regler för arbetshjälpmedel åt handikappade m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 145 röster mot 144 för reservation 17 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 53 (lönebidrag med 100 % till allmännyttiga organisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 17 för motion 1086 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 54 (särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 18 av Anna-Greta Leijon m. fl. med 140 röster mot 16 för motion 1086 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 134 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 146 röster mot 145 för reservation 18 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 55 (vidareutveckling av främjandelagen, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 19 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 57 (rehabiliteringslön m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 20 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 58 (rätt till arbetsrehabilitering för alla som slagits ut från arbetsmarknaden)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 16 för motion 1118 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 59 (ytterligare medel till Stiftelsen Samhällsföretag för budgetåret 1981/82)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 21 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Torsdagen den
1 april 1982

*Jämställdhet mel-
lan kvinnor och
män*

Mom. 60 (driftbidraget till Stiftelsen Samhällsföretag)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 22 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 61

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 24 av Anders Högmark m. fl. med 62 röster mot 18 för motion 2127 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 206 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 224 röster mot 62 för reservation 24 av Anders Högmark m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Yrkesinriktad rehabilitering (mom. 68 och 69)

Mom. 68 (bidrag till arbetsmarknadsinstitutet)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 25 av Elver Jonsson m. fl. med 89 röster mot 62 för reservation 26 av Anders Högmark m. fl. 139 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls reservation 25 av Elver Jonsson m. fl. med 146 röster mot 145 för utskottets hemställan.

Mom. 69 (svenskundervisning för invandrare i samband med yrkesinriktad rehabilitering)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 145 för reservation 27 av Anna-Greta Leijon m. fl.

17 § Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:20 om anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m. (prop. 1981/82:100).

Punkt A 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt A 2

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Anf. 100 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas anslagsfrågorna vad gäller det statliga jämställdhetsarbetet. Två motioner har väckts, och innan jag går över till att behandla vpk-motionen tänkte jag nämna några ord om den andra motionen.

I den motionen heter det: "I ett ekonomiskt läge där vi måste spara --- så ter det sig som rena dårskapen att kasta ut pengar på 'jämställdhet'. Målsättningen kan inte få tillåtas vara 'gärna bättre ekonomi men först jämställd'. Det måste bli tvärtom. Dessa anslag måste därför utgå!"

Det är mycket betecknande att det är en moderat, Allan Åkerlind, som skrivit under denna motion. Moderaterna försöker ju nu på många områden, under sparsamhetens täckmantel, att komma åt verksamhet som man ogillar. I det moderata Sverige har alltså inte jämställdheten mellan kvinnor och män någon given plats – det får vi med den här motionen bekräftat på ett rakt och klart sätt.

Nu kan ju det hävdas från moderat håll att detta är en enskild motion. Förvisso är Allan Åkerlind ensam undertecknare, men enligt vad jag har erfarit tillämpar moderaterna, liksom väl också övriga partier, den ordningen att alla motioner som väcks här i kammaren från någon ledamot i moderata samlingspartiet passerar det moderata riksdagskansliet för godkännande. Det måste alltså innebära att den här motionen väl passar in i den moderata ideologin.

Det är f. ö. inte första gången jämställdheten angrips i motioner från olika moderata ledamöter. Det är alltså på sin plats att varna alla kvinnor för moderata samlingspartiet. Förvisso finns det en Allan Åkerlind på ganska många av moderaternas riksdagslistor.

Nåväl, nog om den motionen. Den har avstyrkts av utskottet, och så långt är ju allt väl – om det inte hade varit så att utskottet också har avstyrkt den motion vi har väckt från vpk, som föreslår ett förhöjt anslag till den statliga jämställdhetsverksamheten.

Våra krav på ytterligare resurser skall, som vi skriver i motionen, användas för förstärkningar på jämställdhetsombudsmannens kansli. Dessa förstärkningar är väl motiverade i anslagsframställningen från ombudsmannen. JämO är ju en relativt ny företeelse, kansliet är under uppbyggnad och det är meningen att man skall bedriva en mycket bred verksamhet. Dels är det fråga om att handlägga tvister om överträdelse av diskrimineringsförbudet, dels skall man bedriva en uppsökande verksamhet och följa att man lever upp till jämställdhetslagens intentioner ute på arbetsplatserna. Dessutom tillkommer då informationsverksamhet, remissarbete och utredningsarbete, förutom andra nya arbetsuppgifter som kan komma att läggas på jämställdhetsombudsmannen.

Det är utan tvekan så att JämO, trots ganska blygsamma personella resurser, bedrivit en mycket imponerande verksamhet under den tid myndigheten funnits till. Man har under ett och ett halvt år handlagt 200 fall om diskriminering och bristande jämställdhet, fem stämningsansökningar har lämnats till arbetsdomstolen och två huvudförhandlingar har genomförts. Man har gjort ett tjugotal företagsbesök och mer än 150 informationsresor och möten av olika slag, genomfört fyra hearings och haft överläggningar med fackliga organisationer, myndigheter, kvinnoförbund och andra. Man har distribuerat mer än 300 000 broschyrer, genomfört en branschenkät, skrivit en rad remissyttranden och tagit emot ett antal utländska besök.

Man kan kanske då tycka att allt är bra – man har möjlighet att bedriva denna breda verksamhet med de små resurser man har. Men det är ju också ett faktum att det är först nu som verksamheten har blivit allmänt känd, inte

*Jämställdhet mel-
lan kvinnor och
män*

minst då genom de AD-domar som föll i slutet på förra året. Det är mycket troligt att verksamheten kommer att växa ytterligare i och med dessa domar, fler kvinnor kommer att anmäla fall av diskriminering. Det är därför viktigt, menar vi från vpk, att JämO får ett resurstillskott så att verksamheten kan fortsätta på samma lyckosamma sätt som hittills.

Det är beklagligt och ganska förvånande att alla övriga partier visar samma njuuga inställning till denna blygsamma anslagsförstärkning – 240 000 kr. Ta folkpartiet t. ex. Ni slog på stora trumman vid inrättandet av jämställdhetsombudsmannen. I förra valrörelsen var detta ert stora nummer när det gällde jämställdheten. Men nu är ni inte beredda att låta verksamheten få de resurser som krävs. Det är ett svek mot jämställdheten.

De fyra partier som finns representerade i arbetsmarknadsutskottet har gemensamt avstyrkt vår motion om ökade anslag genom att hänvisa till en arbetsgrupp, som är tillsatt med företrädare för arbetsmarknadsdepartementet, jämställdhetsombudsmannen och jämställdhetskommittén. Denna arbetsgrupp skall bedöma hur resurserna för jämställdhetsarbetet skall disponeras. Behovet av resurser vid jämställdhetsombudsmannens kansli kommer att behandlas i det sammanhanget, står det i betänkandet.

Men det är ju inte något svar på motionens krav. Om resurserna på JämO:s kansli skall förstärkas, måste det i så fall innebära att någon annan verksamhet kommer att bli lidande. Några ytterligare pengar har ju denna arbetsgrupp inte till sitt förfogande, efter vad jag kan förstå. Forsknings- och utvecklingsresurserna för jämställdhetsarbetet liksom jämställdhetskommitténs verksamhet kan då komma att minskas. Hur man än hanterar frågan i denna arbetsgrupp, kommer jämställdhetsarbetet på något sätt att bli lidande av att för små resurser har satts av från början.

Utskottet saknar enligt min mening motiv för att avstyrka vår motion. Utskottet är helt enkelt inte berett att ge jämställdhetsarbetet de resurser som krävs. Detta är avslöjande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 1075.

Anf. 101 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion, vari jag har begärt att anslaget till jämställdheten skall minskas under detta år och endast utgå med 2 milj. kr. och att det efter årsskiftet 1982-1983 inte skall utgå några pengar alls till detta ändamål. Utskottet borde ha följt mitt förslag. Men eftersom utskottet har varit enigt och det inte finns stor chans att få så många röster gentemot utskottets hemställan, skall jag avstå från att yrka bifall till motionen. Jag tycker dock att motionens krav är helt riktigt.

Vårt land befinner sig i ett kärvt ekonomiskt läge. Jag är själv uppväxt i en miljö som var ekonomiskt fattig men rik på kärlek. Jag vet vad det vill säga att ha ont om pengar i den enskilda ekonomin. Vi vet också att vi i vårt land nu har en väldigt kärv statsekonomi. Vi måste spara för att ha råd med framtiden.

Marie-Ann Johansson kritiserar mig för att jag har väckt en besparingsmotion. Jag kan inte förstå annat än att Marie-Ann Johansson inte begriper

att vi måste vara försiktiga med utgifterna. I det nuvarande ekonomiska läget har vi inte råd att anslå pengar till onödiga ting. Jag tycker att det här gäller en onödig verksamhet. Därför har jag väckt min motion.

Om vi skulle gå ut och fråga svenska folket i en folkomröstning, är jag övertygad om att en majoritet skulle ställa sig bakom min uppfattning. Det är vad jag får höra när jag pratar med människor. Sedan må Marie-Ann Johansson säga vad hon vill om det.

Vi måste se till de ekonomiska realiteterna. Vi måste ha pengar till det nödvändiga, och det vi kan undvara skall vi spara på. Det är den linje jag vill följa, och det är den linje som jag tycker att vi alla här i kammaren bör följa.

Jag får väl hoppas på större förståelse nästa år, om jag då fortfarande har möjlighet att väcka motioner här.

Anf. 102 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att det nu ganska klart framgår att det ligger ideologiska skäl bakom Allan Åkerlinds motion och inte något sparsamhetsnit. Likadant är det f. ö. med många andra moderatmotioner. Man gömmer sig bakom sparsamheten när man vill komma åt företeelser som man inte tycker om. Allan Åkerlind vill inte, har jag förstått, att kvinnan skall uppnå jämställdhet med mannen, och därför vill han inte lägga några pengar på jämställdhetsarbetet.

Nu håller jag inte med om att en majoritet av svenska folket har samma uppfattning som Allan Åkerlind. Desto tydligare blir det att det inte är sparsamhetsnitet som driver Allan Åkerlind, om man tittar på vilka övriga motioner han har väckt här i riksdagen.

I en motion om Samhällsföretag är det fråga om sparsamhet, men han har också väckt motioner som går ut på att det skall satsas mer pengar. Exempelvis gäller det att se till att riksdagens ledamöter har parkeringsplatser så att de inte behöver ta ett eller två steg i onödan.

Det är väldigt avslöjande. Det är inte sparsamhetsskäl utan ideologiska skäl som gör att Allan Åkerlind har skrivit den här motionen.

Anf. 103 ALLAN ÅKERLIND (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att Marie-Ann Johansson inte tror på vad jag säger. Det framgår av hennes yttranden.

Om Marie-Ann Johansson följer så väl som hon tycks göra de motioner jag har väckt i riksdagen under åren, skall hon finna att vi sammantaget skulle ha sparat åtskilliga hundra miljoner, kanske miljarder, om riksdagen hade bifallit de motionerna. Det är den nakna sanningen.

Jag kan inte förstå att vpk i ärende efter ärende vill anslå mera pengar. Har man så gott om pengar i det partiet?

Anf. 104 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! I vilket fall som helst är det tydligt att parkeringsplatser för riksdagsledamöter i år är viktigare för Allan Åkerlind än jämställdheten.

Om Allan Åkerlind kan fördjupa sig litet i våra motioner, finner han att vi vill spara på en hel del ställen. Vi vill exempelvis inte gå med på marginalskattesänkningen. Vi har en hel del besparingar på försvaret. Vi vill spara när det gäller säkerhetspolisens verksamhet, osv. Så vi har tackning för våra förslag här i kammaren.

Anf. 105 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I betänkande 1981/82:20, som är ganska kort, har vi behandlat två motioner. Bägge har rönt samma öde – de har blivit avstyrkta. Jag kunde ha nöjt mig med att hänvisa till betänkandet, om inte motionärerna hade tagit till orda.

Allan Åkerlind säger att han inte tänker begära omröstning här i kammaren. Det beklagar jag med tanke på att han säger sig företräda en majoritet av svenska folket. Rimligtvis bör folkets valda ombud följa den mening som är framsprungen ur folket självt. Jag hoppas alltså att vi kan få en omröstning i den delen.

Sedan tycker jag Allan Åkerlind blandar ihop frågor om jämställdhet med ekonomiska bekymmer och en karg uppväxtmiljö. Det må vara i öch för sig behjärtansvärt, men jag tror att det är viktigt att säga att arbetet på att uppnå jämställdhet är ingen lyxkonsumtion som vi kan kosta på oss när vi har gott om pengar. Arbetet för ett jämställt samhälle måste alltid pågå, oavsett konjunkturerna.

Marie-Ann Johansson tycker att vi saknar motiv för att avstyrka hennes motion. Hon menar att vi inte har beredskap att ge de resurser som behövs. Jag är av den rakt motsatta uppfattningen. Det är inte så att vi saknar beredskap, även om vi inte följer varje motionsyrkande fram till sista kronan.

F. ö. är det intressant att konstatera de mycket vänliga ord som Marie-Ann Johansson har sagt om jämställdhetsombudsmannen. Så sent som i december 1979 yrkade hon nämligen avslag på just den befattningen och sade att vpk är motståndare till jämställdhetsombudsmannen. Jag tycker att det är ett framsteg att vi nu har inrättat den här tjänsten. Den var först på förslag av folkpartiministern Eva Winther, men då stoppade riksdagen den i en omgång. Sedan återkom nuvarande jämställdhetsministern Karin Andersson i frågan, och så småningom fick vi riksdagens bifall. Men det var inte med stöd från Marie-Ann Johansson och vpk, utan det var i strid med kommunisterna. Jag hälsar alltså den omvändelsen med stor tillfredsställelse.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets.

Anf. 106 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Elver Jonsson beklagar att jag inte har yrkat bifall till min motion. Han vill tydligen ha en omröstning här i kammaren för att konstatera om jag representerar majoriteten av folket, som han uttrycker det.

Det är så, Elver Jonsson, att om vi när det gäller sådana här frågor, som inte är direkt partiskiljande, skulle gå ut med en folkomröstning, skulle vi

säkert finna att folkets majoritet har en annan mening än majoriteten av riksdagens ledamöter. Det gäller alldeles säkert den här frågan, och det gäller alldeles säkert också den fråga som jag många gånger har motionerat om, nämligen en nedskärning av u-hjälpen. Där tror jag också att en folkmajoritet har en helt annan åsikt än majoriteten i riksdagens kammare. Man skall alltså inte vara säker på, Elver Jonsson, att det som uttrycks genom röstningen här i kammaren är detsamma som folkmajoritetens mening.

Anf. 107 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! När det till att börja med gäller JämO:s inrättande är det riktigt att vi var motståndare till det. Vi ville ha en annan konstruktion och en annan nämnd. I vpk som parti har vi sedan dess inte gjort någon utvärdering av JämO:s verksamhet, men för min del kan jag gärna erkänna att jag tycker att det har varit en väldigt positiv verksamhet. Det har visat sig att den har behövts, och många kvinnor har vänt sig till JämO. Det är därför desto mer motiverat att det här lilla kansliet får resurser, så att JämO kan arbeta vidare på den inslagna vägen. Man bör inte nu i uppbyggnadsskedet klippa av och säga till dem som arbetar med detta att de får klara sig bäst de kan, när de nu har för små resurser. I stället borde de ha fått pengar till de tjänster de har äskat och som de är i stort behov av. De vet inte riktigt hur de skall klara sig, om de inte får besätta dessa två ytterligare tjänster.

Den arbetsgrupp som det talas om i betänkandet har efter vad jag förstår inga extra resurser till sitt förfogande. Om kansliet skall få förstärkta resurser, så måste man alltså dra ner någon annanstans, och detta går ut över jämställdheten. Det rör sig dessutom om ett mycket blygsamt belopp, som jag verkligen hade hoppats att utskottet skulle ha kunnat tillstyrka.

Anf. 108 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i sakfrågan, men Marie-Ann Johansson tog sig före att i sitt anförande lämna en redogörelse för den moderata gruppledningens behandling av motioner, och jag vill bara säga att den redogörelsen var felaktig. De slutsatser hon drog av sin redogörelse är följaktligen också felaktiga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1075 av Marie-Ann Johansson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt B

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
1 april 1982

*Anslag till idrott
och friluftsliv*

Fortsattes överläggningen om kulturutskottets betänkande 1981/82:19.

Anf. 109 LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Som framgår av kulturutskottets betänkande 19 och av den hittills förda debatten är den borgerliga gruppen i utskottet splittrad och sönderfallen.

Det gör att vi socialdemokrater står för huvuddelen av betänkandet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med undantag för p. 1, mom. 12, där jag yrkar bifall till reservation 8, som den socialdemokratiska utskottsgruppen står för.

Låt mig först få beröra de frågor som behandlas i den nämnda reservationen. Det gäller kontantstödet till idrottsrörelsen och till de utanför Riksidrottsförbundet stående organisationerna, de s. k. främjandeorganisationerna.

I den socialdemokratiska motionen 563 har vi yrkat att idrottsstödet skall utgå med ett i förhållande till regeringens förslag med 5 miljoner förhöjt anslag. Vi pekar i motionen på att Riksidrottsförbundet tilldelats funktioner som gör att man kan säga att Riksidrottsförbundet står i en myndighets ställe. Till olika statliga myndigheter lämnas kompensation för inträffade prishöjningar, framför allt på lönesidan. För folkrörelserna – i detta fall den samlade idrottsrörelsen – står inte denna automatiska anslagsuppräknig till buds. Regeringen har nämligen i årets budgetproposition föreslagit att statens stöd till idrottsrörelsen skall räknas upp med endast 2,9 %, vilket innebär en anslagsökning med ca 4,5 milj. kr.

Regeringen beräknar i finansplanen att prisstegringarna för 1982 skall uppgå till 8 % och lönekostnadsökningarna till 6,5 %. Om de här beräkningarna står sig, och mycket tyder väl på det, får idrottsrörelsen kompensation för mindre än hälften av prisstegringarna. Den borgerliga majoriteten i utskottet har hållit samman kring regeringens förslag på den här punkten och hindrar således idrottsrörelsen att på ett rimligt och för verksamheten angeläget sätt kunna bedriva sitt arbete. I sitt anslagsäskande, som var betydligt större, utgick riksidrottsstyrelsen från att kunna bibehålla verksamheten vid nuvarande omfattning. Det kommer med det föreliggande utskottsförslaget att bli helt omöjligt. Vi socialdemokrater beklagar att de borgerliga inte förstår idrottens stora betydelse i dagens brydsamma samhällssituation. Det är en klok och framsynt investering att lämna resurser till en idéburen verksamhet av idrottsrörelsens karaktär. Det är att förmera och stärka hundratusentals ideellt och frivilligt engagerade ledares insatser.

Vår reservation innehåller förslag om en medelsanvisning av 176 milj. kr. I detta belopp ingår anslag till de utanför Riksidrottsförbundet stående organisationerna med drygt 10 milj. kr. Det senare har blivit aktuellt med hänsyn till att utskottsmajoriteten har beslutat att föreslå kammaren att avslå regeringens förslag om inrättandet av statens rekreationsråd. Detta råd

skulle nämligen, om det kommit till stånd, ha svarat för anslagsgivningen till dessa organisationer. Med vårt förslag i reservationen kommer riksdrovstyrelsen, som nu är fallet, att svara för denna anslagsgivning.

Härmed kan man säga att också vpk-motionen 1336 delvis tillgodosetts.

Låt mig så något få ge vår syn på förslaget om inrättandet av det s. k. rekreativrådet. Först vill jag slå fast att för socialdemokraterna har frågor om människors möjligheter till fritid alltid varit angelägna. I det moderna samhället har arbetslivets tempo drivits upp och blivit alltmer präglad av jäkt och stress. Uppgiften att med olika medel skapa tid och resurser till avkoppling och återhämtning efter pressande arbetsförhållanden har alltid haft en framskjuten plats i vårt välfärdsarbete. Att skapa möjlighet för ett innehållsrikt friluftsliv i en natur, som inte spolieats av en exploatering utan hänsyn till miljöintressena, har varit en konsekvent driven politik under den socialdemokratiska regeringstiden.

Att ge människorna sådana valmöjligheter att så många som möjligt har en chans att komma ut, var och en efter sina personliga förutsättningar och sina behov, och få del av den vederkvickelse som ett rikt friluftsliv i god, orörd natur kan ge, har varit ett märke för socialdemokraterna.

Insikten om naturmiljöns betydelse för människors rekreation och friluftsliv har konsekvent präglat det socialdemokratiska handlandet under regeringstiden, vilket bl. a. visat sig i direktiv till utredningar och i ställningstaganden man gjort.

Vad beträffar den centrala administrationen av friluftslivet, idrotten och turismen, har den behandlats av samtliga utredningar genom åren. Kommittéerna har självfallet mer ingående behandlat sina egna områden, men sambandet mellan de olika verksamheterna och deras inverkan på varandra har belysts. Alla alternativ – från departementstillhörighet, anslutning till olika ämbetsverk, till fristående central myndighet – har övervägts. Jag vågar därför, herr talman, påstå att samtliga, efter skilda överväganden, kommit fram till att det centrala huvudansvaret för friluftsfrågorna skall vila på den myndighet som har huvudansvaret för naturmiljön.

Kontentan av ovanstående resonemang är att det knappast finns något behov av en sektoriserad myndighet för just rekreativfrågor. I budgetpropositionen anges heller inte några hållbara motiv för en sådan organisationslösning. Alla de motiv, som regeringen anger för att bilda ett rekreativråd, fylls redan i dag av naturvårdsverket, dock kanske inte fullt ut på det sätt som verket önskat, till följd av den oklarhet som sedan länge rått på friluftslivsområdet på grund av pågående utredningsarbete TUREK och successiva organisatoriska nybildningar på området, främst rekreativberedningen, men även fjällsäkerhetsrådet.

En ny organisation för rekreation och turism, som bara handlar om samordning inom ett departement och som egentligen inte innebär någon förändring, kan knappast vara så angelägen att den åtminstone inte kan avvakta resultatet av TUREK. TUREK har i uppdrag att lägga fram förslag om en statlig turist- och rekreativpolitik. Att redan nu binda upp sig för en

Nr 115

Torsdagen den
1 april 1982

*Anslag till idrott
och friluftsliv*

organisation med en viss bestämd inriktning innan man utrett samhällets samlade syn på turist- och rekreationspolitiken måste som vi ser det, vara olämpligt och t. o. m. bli styrande för det kommande utredningsarbetet. Vi menar att TUREK helst bör vara parlamentariskt förankrad.

Regeringen förslår i budgetpropositionen en rad förändringar under den tidigare anslagsrubriken Stöd till friluftsliv – nu ändrad till rekreationsstöd – och i hanteringen av de olika friluftslivsfrågorna. Den ändrade omfattningen och inriktningen av arbetet med friluftslivsfrågorna beräknas av regeringen innebära en besparing av ca 4 milj. kr. Den nya politiken skall genomföras av en ny och självständig myndighet, rekreationsrådet.

Låt mig bara ge ett par kommentarer till detta.

1. Läggs genomförandet av denna besparing om 4 milj. kr. på det redan befintliga naturvårdsverket, säger det sig självt att besparingen blir större. Alla administrativa kringkostnader för att bilda och driva en ny myndighet undviks, och alla merkostnader för dubbelarbetet mellan rekreationsrådet och naturvårdsverket undviks också. Att det nya rådet förutsätts repliera på statens naturvårdsverks administrativa resurser skall rätteligen kalkyleras in som en kostnad för rådet. Det är absurt att bilda en ny myndighet i tider av statsfinansiellt trångmål. I stället för att lösa en rad allvarliga samhällsekonomiska problem ägnar sig regeringen nu åt att bilda en ny myndighet på ett område som knappast kan betraktas som det mest väsentliga i dessa besparingstider.

2. Huruvida besparingen faktiskt är 4 miljoner eller inte och hur mycket större den skulle kunna bli, om statens naturvårdsverk får fortsätta med friluftslivsfrågorna, är svårt att direkt beräkna. Beräkningsunderlaget i budgetpropositionen är undermåligt och, som vi ser det, felaktigt. Det går inte att följa hur förändringarna skett från 1981/82 till 1982/83.

3. Indragning av tre AMS-tjänster är ingen besparing, som regeringen säger i propositionen, utan kostnaderna för tjänsterna dyker upp under annan huvudtitel, där två av de tre tjänsterna f. ö. är personliga tjänster med s. k. lönebidrag. Den tredje tjänsten har inte heller, som vi ser det, någonsin varit besatt. För att dölja sina oklara beräkningar – regeringen är tydligen medveten om detta – säger man att besparingarna fördelar sig på olika anslag i statsbudgeten.

Låt oss ta fram TUREK med det snaraste och ge den en parlamentarisk förankring. Sedan kan vi seriöst pröva frågan om ett eventuellt nytt organ på friluftsområdet.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vår reservation.

Anf. 110 OLLE ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker Lars-Ingvar Sörenson nonchalerar kostnadsaspekterna och de kostnadsbesparingar som skulle ske, om det inrättades ett statens rekreationsråd. Jag vill motivera och ge litet bakgrund till detta.

Alltsedan det rekreationspolitiska beslutet togs 1975 har det varit svårigheter, därför att de rekreationspolitiska frågorna har varit splittrade och uppdelade på många olika departement och myndigheter. Svårigheterna

härvidlag har drabbat alla som arbetar med rekreatiionsfrågorna ute i landet, när de t. ex. måste ta kontakt med ansvariga på central nivå. Jag skall ge några exempel på hur rekreatiionssektorn är uppdelad på departemental nivå.

Jordbruksdepartementet ansvarar för idrotten fr. o. m. 1971 och för rekreatiionsområdet fr. o. m. 1975.

Handelsdepartementet är ansvarigt för turismen och frågor som sammanhänger med den.

Bostadsdepartementet är ansvarigt för planläggning och bebyggelse av fritidsanläggningar.

Industridepartementet ansvarar för allmänna riktlinjer när det gäller de regionalpolitiska frågor som rör rekreatiionssektorn.

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för sysselsättningsfrågorna på samma sektor.

Till detta kommer rekreatiionsberedningen och olika verk och myndigheter. Det går inte att komma ifrån att det blir både dubbelarbete och splittring av arbetsuppgifterna samt gränsdragningsproblem då det gäller rekreatiionsfrågorna, när de skall vara uppdelade på många olika departement, verk och myndigheter.

Det vore effektivare, rationellare och mer kostnadsbesparande, om man finge en samordning. Många berörda har också önskat sig detta. Man har arbetat flera år på att komma fram till en lösning. Jag tror att den bästa lösning som vi kan nå i dag är att man inrättar, som förslaget nu ligger, ett statens rekreatiionsråd.

Anf. 111 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I här föreliggande utskottsbetänkande behandlas en motion, nr 1333, av Rune Carlstein och mig, i vilken vi begär att Idrottsklubben Omega i Borås erhåller bidrag till sin friluftsanläggning i enlighet med de bestämmelser som gällde såväl då klubben ansökt om bidrag som då denna ansökan behandlades av statens naturvårdsverk.

I utskottsbetänkandet redovisas utförligt bakgrunden till detta ärende. Redovisningen är på det hela korrekt när det gäller vad som skett, men den är i ett par hänseenden anmärkningsvärt bristfällig, vilket leder till att också utskottets ställningstagande är bristfälligt.

Utskottet konstaterar att nya bidragsbestämmelser trädde i kraft den 1 juli 1980. Utskottet fastslår att alla i ärendet förekommande handlingar var avklarade före detta datum, såsom att igångsättningstillstånd beviljades och byggstart ägde rum under den tid och på de grunder då de tidigare bestämmelserna gällde. Utskottet verifierar också att naturvårdsverket behandlade ärendet, innan de nya bestämmelserna trätt i kraft. Beslutet fattades i juni 1980, varvid naturvårdsverket åberopade de nya bestämmelserna som skäl för avslag. Likväl finner ingen i utskottet anledning förcligga att reagera mot detta rättsstridiga faktum! Enligt de nya bestämmelserna utgår ej statsbidrag för projekt överstigande 500 000 kr. Omegas anläggning innebar en kostnad på 920 000 kr., vilket alltså var skälet för avslag.

Tillåt mig ställa en jämförande fråga till någon av utskottets företrädare här i kväll: Skulle ni om ni blir bötfälld för en trafikförseelse i juni månad anse det vara riktigt att man omedelbart avkräver er de högre böter som blir följden av att man tillämpar bestämmelser som trädde i kraft månaden därpå? Skulle detta vara förenligt med svensk rättspraxis enligt er mening? Om era svar blir nej, hur kan ni då ha tagit ställning som ni gjort i Omegafallet? I princip råder det ju inte någon skillnad mellan de två fallen – de tillämpade högre böterna enligt en kommande bestämmelse i trafikfallet motsvaras av de tillämpade försämrade villkoren enligt en kommande bestämmelse i Omegafallet. Enligt min mening är det elementärt att man tillämpar bestämmelser så länge de gäller och i det här fallet således inte åberopar kommande bestämmelser som skäl för avslag.

Till saken hör också, att när IK Omega så småningom den 7 april 1981 beviljades ett bidrag på 140 000 kr., var detta ett halverat bidrag i förhållande till vad det borde ha varit i enlighet med de bestämmelser efter vilka klubbens ansökan rimligen skulle ha behandlats och därtill, vilket utskottet över huvud taget inte berör, var detta ett förstagångsbidrag för klubben, medan övriga sökande klubbar beviljades ett tilläggsbidrag. Även mot den bakgrunden finns det enligt min mening anledning att särskilt beakta klubbens framställan – och yrkandet i motionen – om ett ytterligare bidrag. Varför skall IK Omega behandlas på ett gentemot andra klubbar avvikande sätt?

Slutligen, herr talman, finns det anledning att särskilt understryka det oerhört värdefulla arbete som funktionärerna i klubben lägger ned för att på ett meningsfullt sätt ta hand om bygdens ungdomar. Där görs på ideell grund omfattande, mycket betydelsefulla insatser, som sannerligen kommer hela samhället till godo. Dessa funktionärer, som har tagit ansvaret för tillkomsten av den värdefulla friluftsanläggningen, är sannerligen värda ett annat och mer positivt gensvar från samhällets sida för sina insatser än att bli bortdribblade och motarbetade av myndigheter, som tillämpar bestämmelser som ännu ej trätt i kraft!

Med det anförda yrkar jag bifall till motion nr 1333.

I detta anförande instämde Rune Carlstein (s).

Anf. 112 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! När vi i dag diskuterar kulturutskottets betänkande 19 om regeringens förslag till anslag till idrott och friluftsliv, vill jag främst anföra några synpunkter beträffande förslaget att inrätta ett rekreationsråd.

Turist- och rekreationspolitiska utredningen, TUREK, har enligt sina direktiv två huvuduppgifter: förbättra den statliga administrationen på detta område och ge underlag för fastställandet av de rekreationspolitiska målsättningarna. Utredningen skall i det senare avseendet skaffa fram underlag för, som det heter i utredningsdirektiven, "en samlad rekreationspolitisk bedömning, däri inbegripet en bedömning av vilka insatser som erfordras för att skapa jämlikhet i fråga om människors möjligheter att utnyttja den ökade fritiden".

Den organisation som vuxit fram för att svara för samhällets insatser på rekreations- och turistområdet är mycket splittrad – det har vi hört tidigare i debatten. Ansvaret har delats mellan flera departement, myndigheter och organisationer. Många är de som uttalat önskemål om en bättre samordning. En bit på vägen har vi nog kommit genom den organisation som beslutades 1975, då Sveriges turistråd och rekreationsberedningen inrättades. Men det är angeläget att vi får till stånd en ännu bättre samordning av de statliga styr- och stimulansmedlen.

TUREK tog snabbt sig an uppgiften att föreslå en förenklad, samordnad och effektiviserad statlig administration, och utredningen presenterade våren 1981 ett betänkande i organisationsfrågorna.

Utredaren Harald Pettersson har lagt fram två förslag till organisation, men har inte tagit ställning till vilket alternativ som var att föredra. Utredningen har också varit utsänd på remiss. Remissinstanserna har varit splittrade när det gäller organisationsfrågan. Regeringen har sedan bearbetat utredningens organisationsförslag och kommit med ett förslag om inrättande av ett rekreationsråd – en ombildning av den i dag fungerande rekreationsberedningen.

Regeringen har ansett att starka skäl talar för att vi så snart som möjligt genomför en samordning och effektivisering av den centrala administrationen i fråga om turism och friluftsliv. Sådana krav har rests här i riksdagen, men framför allt från kommuner och enskilda ute i landet.

Det är därför beklagligt – och högst märkligt – att främst socialdemokraterna går emot förslaget i propositionen. Socialdemokraterna har vid flera tillfällen här i kammaren anfört att någonting måste göras inom det rekreationspolitiska området. Men jag är förvissad om att socialdemokraterna i grunden tycker att detta förslag är bra, så bra att de eventuellt vill genomföra det själva. Det skiner igenom, inte minst i det förslag som socialdemokraterna har lagt fram i utskottet.

Moderaterna har gått i allians med socialdemokraterna om ett avstyrkande. De vill inte ha någon som helst inblandning från statens sida inom turist- och rekreationssektorn. Här skall tydligen de kommersiella krafterna helt dominera och styra utvecklingen.

Om moderaterna hade bekvämat sig med att sätta sig in i det förslag som regeringen har framlagt om inrättande av ett fristående rekreationsråd, skulle de ha kunnat konstatera att denna modell ger större möjligheter till samordning med och utveckling av företagens och näringslivets resurser. Jag tänker både på ekonomiska förutsättningar och på utvecklingsprojekt inom turist- och rekreationsområdet. I en sådan här samordning kan man också utnyttja andra statliga organ, t. ex. våra högskolor. Jag vill särskilt nämna högskolan i Östersund, som utgör ett utomordentligt komplement när det gäller just utvecklingsprojekt inom rekreationssektorn.

Men det har, herr talman, tyvärr blivit så i riksdagsarbetet, att alla förslag som regeringen kommer med skall avvisas – under alla förhållanden.

Som jag ser det är det här fråga om att kunna utnyttja och effektivisera de begränsade resurser som nu finns för att få en flexiblare organisation, som

inte sitter fast i en stor byråkratisk verksmodell, och för att slippa från det dubbelarbete som i dag sker.

TUREK skall också gå igenom det omfattande material som under senare år har redovisats inom rekreations- och turistsektorn. Utredningen skall därtill ta fram material som belyser rekreations- och turistsektorns samhälls-ekonomiska betydelse, branschens näringsvillkor och transportfrågorna liksom folkrörelsernas och andra organisationers medverkan på rekreations- och turistområdet. En av de frågor som utredningen har fått ett särskilt uppdrag att belysa är de hinder som kan förekomma för enskilda människor att utnyttja det utbud av turism och rekreation som finns redan i dag i Sverige.

Jag är fullt medveten om att väldigt många anser att det har utretts och planerats för mycket och gjorts för litet inom rekreationssektorn i vårt land. I stor utsträckning delar jag den uppfattningen. Det största felet har emellertid varit just splittringen och dubbelarbetet inom detta område.

När TUREK är klar skall man lägga fram förslag om den ideella inriktningen av rekreationssektorn. Vi skall också konstatera att den s. k. rekreationsberedningen samtidigt håller på att samla in material från samtliga primära rekreationsområden. Där har man också denna s. k. ideella inriktning, och man undersöker förutsättningarna för att rekreationslivet skall kunna förverkligas ute i de olika länen.

Från regeringens sida har vi ansett att det förekommer ett dubbelarbete, och därför vore det bättre att fullfölja TUREK i rekreationsrådet och sammankoppla rekreationsberedningens olika förslag. På det sättet skulle vi få en mera rationell hantering av hela detta återstående rekreationspolitiska fritidsarbete. Samtidigt skulle vi tillgodose det krav som riksdagen har ställt på att få en parlamentarisk sammansättning av utredningen.

För framtiden bör vi lära av våra misstag och inte lika yvigt som hittills diskutera och utreda på det här området.

Självfallet är det emellertid ett bekymmer för rekreationssektorn – liksom på alla andra samhällsområden – att vi upplever en tid av stark restriktivitet vad gäller både statens och kommunernas utgifter. Vi kan inte räkna med några gigantiska satsningar på rekreationspolitiken från samhällets sida. Till detta konstaterande vill jag emellertid knyta några kommentarer.

För det första är det just i tider av ekonomisk återhållsamhet angeläget att ha en bra organisation. Det är därför lika angeläget som tidigare att vi hittar en fungerande administration på det statliga området. Jag är övertygad om att effektiviteten kan höjas och risken för samhällsekonomiska felsatsningar minskas, om vi kan finna en klok modell.

För det andra är det inte mindre angeläget nu än det var tidigare att utveckla planerna för de primära rekreationsområdena. Dessa områden pekades inte ut med sikte på 1980- och 1990-talen. En del skall förhoppningsvis kunna ske i dessa områden under det decennium som vi nu lever i – men det viktigaste är att de skyddas och att vi långsiktigt lyckas bevara möjligheten att genomföra åtgärder allteftersom resurser finns. Vi skall vara medvetna om att 1975 års utpekande av 25 primära rekreationsområden är

ett beslut som har aktualitet en god bit in på 2000-talet.

För det tredje innebär det ekonomiska trycket att vi tvingas in i en diskussion kring den mindre storslagna rekreationsverksamheten. Det tror jag är bra. Det friluftsliv som människor ägnar sig åt i närheten av sin bostad vet vi är omfattande. För många innebär det att de försöker komma ut i naturen för att där få avkoppling och motion. Friluftsliv i enkel form – promenader, strövande i skog och mark, gymnastik, bil-, båt- eller cykelutflykter, motionslöpning och fritidsfiske – utövas av och spelar en oerhört stor roll för många människor i skilda åldrar och yrkesgrupper. De här aktiviteterna är oerhört mycket mer omfattande än den rena idrotten och turismen, men de har ändå hittills hamnat litet i kläm. Möjligheterna till närrekreation får därtill en allt större betydelse, i en tid när bensinpriser och därmed kostnaderna för resor till långt bort liggande attraktiva fjärrekreationsområden ökar.

För det fjärde – för att nu fortsätta direkt med diskussionen om reskostnaderna – tvingas vi nu blir mer ekonomiskt medvetna då vi utformar de åtgärder som sätts in på det rekreationspolitiska området. En ökad uppmärksamhet på transportfrågorna och en förstärkt satsning på kollektiva transportmedel är i dag ett livsvillkor för rekreationssektorn och turistområdet.

För det femte kan de ekonomiska förhållandena bli en påtryckning då det gäller att få till stånd den under alla förhållanden önskvärda satsningen på frivilligkrafterna. Vi kommer i vårt samhälle att få uppleva hur krafttag från enskilda människor och föreningar blir en allt mer tvingande nödvändighet och dessutom att dessa insatser leder till ökat engagemang och större kvalitet i utbudet av fritidsaktiviteter.

Om vi vill kan vi i dessa fem punkter finna näring för en offensiv planering och stor aktivitet i rekreationsdebatten, även i tider då det inte regnar manna från himlen.

Idrottsrörelsen har genom sina många föreningar det största antalet ungdomar inom fritidsområdet. Idrottsrörelsen som den största folkrörelsen i Sverige har i motsats till andra folkrörelser haft förmågan att utveckla medlemsantalet undan för undan. Med sina över två miljoner utövare och 300 000 verksamma ledare har idrottsrörelsen en stor uppgift i samhällsarbete. Varje år lämnar cirka 50 000 à 60 000 ledarverksamheten. Ändå växer antalet ledare ständigt i kapp med verksamhetsökningen. Idrottsrörelsen har som målsättning i sitt handlingsprogram inför 80-talet att utöka medlemsantalet till tre miljoner – två skall bli tre.

I en undersökning som skolöverstyrelsen gjorde för något år sedan framkom att nio av tio elever i grundskolans högsta klass är alkoholkonsumenter. Nu har man reviderat den siffran, och i den senaste undersökningen har man konstaterat att alkoholkonsumtionen bland skolungdomen har gått ner, och det är glädjande. Men många av de ungdomar som tyvärr utnyttjar alkohol är aktiva i idrottsrörelsen.

Kan idrottsrörelsen genom sina föreningar och ledare få fram en alkoholfri och drogfri miljö för sina två à tre miljoner utövare har detta en oerhörd

genomslagskraft i hela samhället. Nu är det dess bättre så att det inom det stora flertalet arbetande idrottsföreningar inte förekommer någon alkohol-förtäring, men vi skall heller inte blunda för att det på många håll förekommer sprit och tobak eller – ännu värre – doping. Skall idrottsrörelsen göra anspråk på att vara en fostrande och personlighetsutvecklande folkrörelse som skall bygga upp den unga individen med fysiska aktiviteter av olika slag är det också nödvändigt att den miljön är helt drogfri.

När nu idrottsrörelsen möter 80-talet är den medveten om att stora uppgifter väntar. Idrottsrörelsen är etablerad. Miljontals människor i vårt land förväntar sig mycket av den. Vilja och förmåga att aktivera ännu fler unga och äldre för ett personligt idrottsutövande, utveckling av folkrörelsekaraktären, internationella framgångar inom elitidrotten, fostrande och stimulerande insatser för en allsidigt personlighetsutveckling är några av människornas krav och förväntningar.

Kan då idrottsrörelsen svara mot allt detta? Som folkrörelse kan den mobilisera och aktivera alla som har dessa förväntningar. Dess genuina karaktär av expansion och öppenhet öppnar nya möjligheter för fler ledare och idrottsutövare.

Samhället behöver denna kraft. Regelbunden fysisk aktivitet är hälsobefrämjande. Konsekvent bedriven idrott motverkar bruk av beroendeframkallande medel – alkohol, tobak och narkotika.

Idrotten kan ge en del av den sociala gemenskap som alltfler saknar och har svårt att nå. Den kan ge positivt innehåll åt fritiden och skapa möjligheter till självförverkligande och därmed socialt och kulturellt liv åt många människor. Den kan främja jämställdhet mellan män och kvinnor, kanske rent av bryta väg för denna på ett bredare fält än idrotten.

Anf. 113 LARS AHLMARK (m) replik:

Herr talman! Rolf Rämgård använde sig i sitt anförande av en del överord som jag skall förbigå med tystnad.

Då det gäller inrättandet av rekreationsrådet vill jag hänvisa till TUREK-utredarens slutord:

”Utredningen har inte uttryckligen förordat vilket av de två organisationsalternativen man bör välja. En viktig anledning är att frågan om rekreationspolitikens innehåll bör analyseras närmare innan slutlig ställning tas till frågan om hur organisationen bör lösas.”

Vidare säger utredaren: ”En annan viktig anledning är att riksdagen – – – beslutat att utredningen skall ges ett parlamentariskt inslag. Det finns starka skäl som talar för att den diskussion kring de grundläggande rekreationspolitiska principerna som kommer att föras i en vidgad utredning också får påverka det slutliga beslutet om turismens och friluftslivets administration.”

Bakom kravet på en vidgad utredning stod inte bara socialdemokraterna utan även folkpartiet och centern. Regeringen hade alltså varken TUREK-utredaren eller riksdagen med sig när den lade fram sitt förslag. Därför finns

det ingen anledning för Rolf Rämgård att vara så förvånad över resultatet av denna proposition.

Nr 115

Torsdagen den
1 april 1982

Anf. 114 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Herr talman! Nu är det ju så, Lars Ahlmark, att de här frågorna har varit föremål för diskussion och även för bearbetning på flera områden under många år, även under den socialdemokratiska regeringens tid. Genom inrättandet av turistrådet och senare även av rekreatjonsberedningen tog man ett steg på vägen, då man försökte förbättra den organisatoriska biten. Men det visade sig snart att rekreatjonsberedningen, så som den utvecklades, inte svarade mot de möjligheter som fanns när det gällde att bevara och bevaka intressena inom rekreatjonssektorn. Man fick en undanskymd plats inom naturvårdsverket. Den allt överskuggande verksamheten inom detta verk avser ju bevarandeintressena.

Det gäller ju att även få utnyttja naturen och de möjligheter som finns i det sammanhanget. Därför kom de rent rekreatjonsinriktade insatserna under många år aldrig upp till samma nivå som t. ex. bevarandeintressena inom naturvårdsverket – och så är det fortfarande. Det är alla medvetna om som har sysslat med det här och som har arbetat under dessa förhållanden. Det är en av anledningarna till att man ville göra en överflyttning från naturvårdsverket. Man ville alltså få en mera jämställd nivå för rekreatjonssektorn i förhållande till naturvårdsintressena. Den saken togs upp också i utredningen. Men som alltid när man skall göra förändringar inom byråkratin är det oerhört många som är intresserade av att ha det som det är. Oavsett hur länge en utredning pågår kommer det alltid att finnas samma konflikter mellan olika intressen, vilket gör att man aldrig kan få en samlad bild från remissinstanserna när det gäller ändrad administration. Av den anledningen ville bl. a. regeringen ta ett okonventionellt grepp för att på ett smidigt sätt försöka förenkla det hela, komma till skott och framför allt handla när det gällde den administrativa frågan.

*Anslag till idrott
och friluftsliv*

Anf. 115 LARS AHLMARK (m) replik:

Herr talman! Jag måste säga att det glädde mig att höra att Lars-Ingvar Sörenson visade tveksamhet inför tanken på att inrätta en ny statlig myndighet nu. Jag är också glad över Lars-Ingvar Sörensons syn på kostnadsaspekterna; att det inte finns någonting som pekar på att den aktuella lösningen skulle vara billigare än det alternativ som är utrett. Därför tror jag att ganska många är överens om att vi bör utreda färdigt innan vi tar ställning i den här frågan.

Anf. 116 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Herr talman! När det gäller det senaste som Lars Ahlmark sade skulle jag bara vilja påpeka att flera myndigheter nu sysslar med samma sak. Om man av fem eller sex olika organ vill göra en enhet för att rationalisera och effektivisera organisationen, då bygger man inte upp en ny myndighet. Man bygger ju detta på ett befintligt organ, nämligen rekreatjonsutredningen – låt

vara att man gör en styrelse av den. Det är det enda man gör. Dessutom utnyttjar man på ett enklare sätt andra organ i samhället, t. ex. högskolan. Man får kanske även större möjlighet att på ett flexibelt sätt utnyttja näringslivets resurser.

Anf. 117 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse den tillstyrkan till min motion angående rekreativrådets lokalisering till Östersund som har givits i reservation 4 till kulturutskottets betänkande. Samtidigt beklagar jag att motionen inte funnit nåd hos utskottsmajoriteten. Debatten i går och i dag i den här frågan har handlat om två bitar: dels om verksamheten i ett blivande rekreativråd, dels om de effekter – positiva och negativa – som utlokalisering av myndigheter medför.

Jag vill uppehålla mig litet vid den sistnämnda frågeställningen.

Att skogslänen behöver arbetstillfällen, därom rådet det säkert inga delade meningar i denna kammare. Tillvägagångssättet för att skapa jobben har vi emellertid olika åsikter om – oftast partivis men i enstaka fall länsvis.

Utlokalisering av statliga verk och myndigheter som har skett har givit ett och annat arbetstillfälle utanför Storstockholm – även om vi från Norrlandslänen naturligtvis anser att man borde ha varit ännu mer aktiv när det gäller just vår landsända.

I Jämtlands län har vi försökt leva upp till denna policy. Vi trodde nämligen att det skulle gagna länet som helhet, om vi föregick med gott exempel inom länet. Vi har sålunda redan decentraliserat en stor del av landstingets verksamhet ut till de olika kommunerna. Vi diskuterar mycket intensivt just nu att förlägga bitar av länsstyrelsens verksamhet till sysselsättningsvaga kommuner utanför centralorten Östersund.

I takt med att vi själva försöker skapa liv och sysselsättning i våra glesbygder på detta vis förväntar vi oss naturligtvis motsvarande ambitioner från centralt håll när det gäller skogslänen. Denna förväntan om utlokalisering är lika stor i alla Norrlandslän och skulle utgöra ett fint komplement till de egna resurser som finns för att skapa arbeten.

Att Jämtlands län är utmärkt för just den typ av utlokalisering som det i dag är fråga om är Norrlandslänen ganska överens om – det vittnar uppslutningen i motionen om. Den utveckling mot ett turistadministrativt centrum som påbörjats i vårt län vill vi skall fortsätta, och vi tycker att vi är på god väg. Vi har högskolans turistlinje, vi har utvecklingscentrum Turism och vi har många fräscha idéer som vi vill pröva.

Mot bakgrund av detta är det fortfarande vår uppfattning att det planerade och av regeringen föreslagna rekreativrådet bör lokaliseras till Östersund. Förutom de rent sakliga, positiva förutsättningarna ger det också, som jag inledningsvis nämnde, en fin regionalpolitisk effekt för länet.

Herr talman! Jag kan ha viss förståelse för den tveksamhet man hyser från utskottsmajoritetens sida. Vi menar emellertid att den i sig inte är motiv nog för att inte i dag ta ställning till inrättandet och lokaliseringen av rådet, och vi

motionärer kommer att rösta för den reservation där det yrkas bifall till vår motion. Skulle vi förlora omröstningen kan jag av utskottsmajoritetens skrivning uttyda att frågan återkommer, och det ämnar vi då också göra.

Nr 115

Torsdagen den
1 april 1982

*Anslag till idrott
och friluftsliv*

Anf. 118 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Under flera år och i många olika sammanhang har frågan om den statliga administrationen av rekreationssektorn aktualiserats.

Den nuvarande administrationen anses på många håll som splittrad och ineffektiv.

Det har pekats på dubbelarbete och problem med gränsdragningar mellan de olika organ som delat på administrationen. En bättre samordning har med rätta efterlysts.

Nu föreslår regeringen att ett rekreationsråd inrättas för att samordna och främja de rekreationspolitiska frågorna.

Då passar inte längre detta länge efterfrågade och föredömliga initiativ vare sig socialdemokrater eller moderater, som ju gemensamt föreslår avslag på propositionen. Det är beklagligt att socialdemokraterna och moderaterna inte vill medverka till en effektivisering och till att möjliggöra en decentralisering av statliga uppgifter.

I motion 1981/82:193 har jag och övriga riksdagsledamöter på Jämtlandsbänken tagit fasta på regeringens förslag om inrättande av ett statens rekreationsråd, och vi föreslår att riksdagen hos regeringen begär att rekreationsrådet lokaliserar till Östersund.

Jämtlands län är ett väl utvecklat område för rekreation, där turismen har en framträdande roll i näringslivet. Högskolan i Östersund har redan god praktisk erfarenhet av utvecklings- och forskningsarbete när det gäller turismen och när det gäller rekreationsområdet och har också en väl utbyggd organisation för att ytterligare kunna stå till tjänst med utvecklingsarbete inom denna sektor, exempelvis just för det nya rekreationsrådet.

Rekrecationsrådet föreslås inrättat fr. o. m. den 1 juli 1982 och skulle omfatta 14 tjänster. Det är alldeles självklart att en decentralisering av statliga uppgifter till Östersund skulle få mycket positiva regionalpolitiska effekter.

Till min stora besvikelse och förvåning yrkar socialdemokrater och moderater avslag på propositionen i den del som upptar rekreationsrådets inrättande.

När budgetpropositionen presenterades fick vi i Jämtlands län den uppfattningen att socialdemokrater i riksdagen skulle ställa upp på propositionen också i lokaliseringsfrågan – med Östersund som utpekad lokaliseringsort. Den uppfattningen hjälpte lokalpressen till att sprida med utgångspunkt i tvärsäkra uttalanden, gjorda från ledande socialdemokratiskt håll i länet.

Därav blev nu intet – åtminstone inte vad gäller socialdemokraterna i kulturutskottet. Jag beklagar detta och uttrycker djup besvikelse över att möjligheten till en decentralisering av statliga uppgifter till Östersund – i varje fall innan omröstningen här i kammaren ägt rum – verkar gå oss ur

händerna. Det är rent bedrövligt!

Jag beklagar detta än en gång, och jag yrkar, herr talman, i detta sammanhang bifall till reservationerna 1, 4 och 5 vid kulturutskottets betänkande.

I detta anförande instämde Eivor Nilson (c).

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (inrättande av statens rekreativråd)

Utskottets hemställan bifölls med 202 röster mot 87 för reservation 1 av Karl-Eric Norrby m. fl.

Mom. 2 (medelsanvisning)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 151 röster mot 62 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 3 av Lars Ahlmark m. fl. anförda motiveringen. 75 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (Svenska turistföreningens fjällanläggningar)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 38 för reservation 6 av Kerstin Anér och Bertil Hansson.

Mom. 9 (primära rekreativsområden)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 16 för motion 1129 av Lars Werner m. fl.

Mom. 10 (fackföreningsförvaltd semester- och rekreativfond)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 16 för motion 1130 av Lars Werner m. fl.

Mom. 12 (medelsanvisning till anslaget Stöd till idrotten)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 8 av Georg Andersson m. fl. med 132 röster mot 16 för motion 1336 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 139 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 146 röster mot 143 för reservation 8 av Georg Andersson m. fl.

Mom. 13 (förslag beträffande idrottspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 16 för motion 1336 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2 (statsbidrag till idrottsklubben Omega)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1333 av Hans Nyhage och Rune Carlstein, bifölls med acklamation.

Nr 115

Torsdagen den
1 april 1982

19 § Transportstöd

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1981/82:23 om anslag till Institut och Transportstöd m. m. (prop. 1981/82:100).

Transportstöd

Anf. 119 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 120 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! I anslutning till det nu behandlade betänkandet har vpk-ledamöter avlämnat fyra motioner. Det gäller motionerna 1981/82:595 och 1409 om transportstöd till Norrland, 1398 om transportstöd till Gotland samt 607 om höjt anslag till kollektivtrafikberedningen. Jag yrkar härmed bifall till de nu nämnda motionerna.

I samband med regeringens ständigt återkommande besparingsförslag lyckades man i höstas driva igenom ett beslut, som försämrade transportstödet till Norrland. Tre förhållanden bidrog i första hand till försämringen.

1. Trävaror producerade i kustregionen gick miste om stöd.
2. Stödet sänktes för alla transporter.
3. Man tog bort möjligheten till stöd på transportavstånd under 15 mil.

Då regeringen gjorde en skillnad mellan inlandssågverk och kustlokaliserade sågverk, trodde man antagligen att de sågverk som låg vid kusten kunde skeppa med båt. Men det är för det mesta fråga om små sågverk, som använder lastbil och järnväg och inte levererar så stora kvantiteter.

Regeringen anförde också att de norrländska sågverken kompenseras genom billigare råvaror och bättre tillgång på sådana. Men på grund av de svåra vintrarna har Norrland ofta högre kostnader för råvarutransporter. Enligt uppgift har f. ö. virkespriserna sjunkit i de södra delarna av landet och legat stilla i Norrland.

Sedan har då transportrådet gjort en tolkning som innebär att hyvlade trävaror går miste om transportstöd. Detta stämmer inte med riksdagens beslut. F. ö. bör väl staten stimulera en ökad förädling. Det finns faktiskt – och det betonas också i folkpartireservationen – risk för nedläggning och produktionsbortfall för flera sågverk utmed den norrländska kusten.

Vi motsätter oss varje åtgärd som kan öka arbetslösheten i Norrland, och det är den här åtgärden ägnad att göra. I motionen 595 föreslår vi därför en återgång till de regler för transportstöd som gällde före den i november 1981 beslutade ändringen.

I en särskild motion, 1981/82:1409, upprepar Bertil Måbrink tidigare framfört välmotiverat förslag om att Ockelbo och Hofors blir berättigade till transportstöd.

I motion 1981/82:1398 motsätter vi oss de nya taxepprinciper som gäller för Gotlandstrafiken. Vi anser att den verkliga transportvägen bör vara prisbildande för fraktberäkningen, varigenom taxerättvisa återställes för gotlänningarna. Utskottet säger sig inte *nu* vara berett att förorda en förändring i transportstödet enligt motionens förslag.

Inte nu, säger alltså utskottet. När då? frågar man sig. Vi tolkar nog inte denna skrivning särskilt hoppfullt och vidhåller vår motion, som innebär stopp för försämringar då det gäller transportstödet till Gotland.

Vad slutligen gäller motion 1981/82:607 om att kollektivtrafikberedningen skall få sitt äskade anslag, grundar sig detta på vår vilja att på allt sätt medverka till en ökad kollektivtrafik. Det är numera vanligt att politiker från alla läger bekänner sig till åtgärder för en bättre kollektivtrafik. Det är väl då rimligt att de organ som speciellt arbetar med utveckling av detta viktiga område får det begärda anslaget för verksamheten.

Anf. 121 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! I anledning av det här betänkandet har vi från socialdemokratiskt håll funnit anledning att avge ett särskilt yttrande. Riksdagen beslöt ju så sent som den 25 november förra året om nya riktlinjer för transportstödet som innebar bl. a. kraftiga försämringar. Vi hade från socialdemokratiskt håll en rad invändningar mot det förslaget.

Vi framhöll bl. a. att transportstödet i fortsättningen skulle utformas så enkelt och överskådligt som möjligt. Det förslag som vi då behandlade innebar kraftiga begränsningar av stödet till de svagare regionerna i landet, och det var också krångligt och svåröverskådligt.

Vi framförde även kritik mot förslaget att slopa stödet till kustsågverken för sågade trävaror samt till vissa inlandskommuner i stödområdets södra del. Vi ansåg vidare att det var oacceptabelt att slopa stödet för järn- och stålprodukter.

Med tanke på att riksdagen så sent som den 25 november förra året hade fattat beslut om nya riktlinjer, fann vi inte någon anledning att under allmänna motionstiden upprepa våra krav. Men sedan riksdagsbeslutet fattades har vi funnit att transportrådet i vissa avseenden har skärpt riksdagens beslut genom att man har sagt att hyvlade trävaror skall jämföras med sågade trävaror. Det innebär att hyvlerierna efter Norrlandskusten har gått miste om transportstöd.

Det senaste riksdagsbeslutet har mött en massiv kritik från de företag som har blivit drabbade av dessa mycket kraftiga försämringar. Det gäller bl. a. Plannja i Luleå liksom sågar och hyvlerier efter praktiskt taget hela Norrlandskusten. Därför återkommer vi med våra förslag i samband med att vi behandlar den regionalpolitiska propositionen.

Herr talman! Trots den sena timmen kan jag inte underlåta att något beröra den reservation som Rolf Sellgren har funnit anledning att avge.

Under den allmänna motionstiden, alltså en och en halv månad efter det att riksdagen fattade beslut om de nya reglerna, ansåg sig Rolf Sellgren föranlåten att i en motion mycket kraftigt kritisera det förslag som hans kolleger hade drivit igenom, bl. a. slopandet av stödet till sågade trävaror. Men när vi behandlade förslaget visade Rolf Sellgren inget som helst intresse för den här frågan. Han deltog inte i utskottsbehandlingen, han motionerade inte och han deltog inte heller i riksdagsbehandlingen. Jag tycker att detta är ett mycket märkligt tillvägagångssätt. Hade Rolf Sellgren visat ett större intresse den gången, skulle han ha kunnat få sina önskemål tillgodosedda genom att stödja den socialdemokratiska reservationen. Nu upprepar Rolf Sellgren den här bedriften. Inte heller nu finns han i kammaren; när vi skall behandla den reservation han själv har avgivit. Det innebär efter vad jag kan förstå att han inte kommer att yrka bifall till sin reservation.

Herr talman! Mot den här bakgrunden kan man inte få någon annan uppfattning än att Rolf Sellgrens motion och reservation inte är någonting annat än ett spel för galleriet.

Anf. 122 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 23 behandlas bl. a. transportstödet till Gotland. Detta stöd har utgått i alla år, sedan beslut fattades av riksdagen 1974. Fram till den 1 januari i år har det beräknats på det faktiska avståndet mellan Gotland och de trafikerade hamnarna. Men den 16 december förra året fattade riksdagen ett beslut om att fraktberäkningsavståndet skulle vara 15 mil, oavsett vilken hamn som trafikerades. Detta var alltså ett avsteg från den tidigare gällande principen för taxesättning, vilken inneburit att transportföretagen vid godsbefordran kunnat tillämpa samma taxa för Gotlandstrafiken som för trafiken inom landet i övrigt och att persontaxan relaterats till priset för andra klass tågresa på en motsvarande sträcka. Transportrådet hade föreslagit att en enhetstaxa skulle införas och att avståndet 15 mil skulle vara det normerande för de båda linjerna mellan Gotland och fastlandet.

På Gotland har vi naturligtvis all förståelse för att landet måste spara pengar med hänsyn till det statsfinansiella läget, och vi är beredda att ställa upp för det under förutsättning att det sker rättvist. Men vi menar att riksdagens beslut i december innebar ett oacceptabelt avsteg från de tidigare gällande taxepriinciperna, där man tagit hänsyn till att Gotlandsfärjorna har varit och är gotlänningarnas landsväg och där taxesättningen baserats på det faktiska avståndet mellan hamnarna. Detta är 15 mil mellan Visby och Nynäshamn, medan det mellan Visby och Oskarshamn är endast 11,6 mil.

Enligt uppgift har regeringen nu tillsatt en utredningsman för att se över problemet med statens ansvar för Gotlandstrafiken. Det är ett välkommet initiativ; inte minst därför att både Gotlands kommun och länsstyrelsen kommer att delta i de överläggningar som skall ske, och det finns ett allmänt intresse av att hålla kostnadsökningarna på en rimlig nivå.

I motionen har jag redogjort för statens pris- och kartellnämnds

utvärdering av trafiken 1980 på de båda linjerna, som visade att det över den södra linjen hade transporterats 16 000 ton mera gods än över den norra. Under utskottsbehandlingen har det redovisats motsvarande uppgifter för år 1981, och de visar att det över Nynäshamn hade transporterats 7 000 ton mer än över Oskarshamn.

Att så olika resultat redovisas har naturliga förklaringar. Det visar på att det tidigare sättet att beräkna transportstöd är det mest rättvisa.

Jag vill därför i enlighet med motionen föreslå att beslutet från den 16 december 1981 tas upp till omprövning i riksdagen och att man av rättviseskäl återgår till det tidigare systemet att beräkna kostnaderna för färjetrafiken mellan Gotland och fastlandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 1981/82:782.

Anf. 123 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Så sent som i december i fjol fastställde riksdagen, precis som flera av talarna har sagt här, nya regler för transportstödet, både när det gäller Norrland och beträffande Gotland. De reglerna bör få verka ett tag innan vi ger oss på att ändra dem igen. Det är antagligen flera som har synpunkter på den här frågan, men man kan inte hålla på och rucka på dessa ordningar fram och tillbaka, utan en viss tid bör ändå få gå, och därför är det rimligt att inte ge sig på ändringarna nu.

Men jag kan inte undgå att mycket kort säga några ord till Gunhild Bolander, som talade för ändringar beträffande Gotlandsstödet och förklarade att hon har förståelse för att man måste spara osv. Men i en henne närstående tidning på Gotland annonseras det utomordentligt utmanande att Gotlandsbolaget tänker höja utdelningen i år igen, trots vad riksdagen sade i fjol. Företaget har en nettovinst på 800 000 kr., och man tänker dela ut 756 000 därav till aktieägarna och på nytt höja utdelningen, från 16 kr. till 18 kr. Jag tycker att det vore snyggt om man städade en smula i detta innan man begärde ytterligare höjning.

Får jag sedan till sist, herr talman, understryka det tillkännagivande till regeringen som utskottet gör med anledning av ett par motioner beträffande transportforskningens organisation. Vi är missnöjda med den utformning som denna organisation fått i regeringens proposition och föreslår att regeringen på nytt går igenom den tidigare transportforskningsutredningens förslag jämte remissyttrandena och återkommer till riksdagen med ett utarbetat förslag om en transportforskningsorganisation i den mening som motionärerna åsyftar.

Anf. 124 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Det som Bertil Zachrisson tar upp angående utdelningen från Gotlandbolaget är sådant som regeringen har uppmärksammat. Den utredningsman som har tillsatts av regeringen har som främsta uppgift att se över det avtal som finns mellan Gotlandbolaget och staten. Det finns anledning att se över detta avtal – jag är den förste att erkänna det.

Men jag menar ändå att vi har svårt att acceptera detta med en enhetstaxa

på Gotland. Det finns inte i något annat kommunikationssystem i Sverige någon enhetstaxa. Vare sig man åker flyg eller tåg får man betala på basis av hur långt man åker – det gäller alltså avståndet. Därför är denna taxesättning inte rättvis.

Nr 115

Torsdagen den
1 april 1982

Transportstöd

Anf. 125 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Det finns säkert anledning att diskutera frågorna om Gotland, och det har vi ju, som Gunhild Bolander själv påpekade, möjligheter att komma tillbaka till.

Jag vill bara påtala det anmärkningsvärda i att i en situation när man skall spara och man är överens om detta gör Gotlandsbolaget, trots riksdagens uttalande i fjol, denna mycket anmärkningsvärda demonstration. Det tycker jag även Gunhild Bolander skulle ha mod att säga i kammaren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 126 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Jag trodde att Bertil Zachrisson uppfattat mitt inlägg på det sättet att jag menade att man måste åtgärda detta avtal. Bolaget hänger alltså upp sig på det gamla avtal som är gällande och som regeringen nu menar måste ses över. Man är beredd att säga upp det från statens sida.

Därmed tycker jag att jag har deklarerat min uppfattning här.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2

Mom. 1 (transportstöd till Norrland)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 16 för motion 595 av Sven Henricsson och John Andersson i motsvarande del.

Mom. 2 a (transportstödet utformning)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 16 för motion 595 av Sven Henricsson och John Andersson i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 c (inplacering av Ockelbo och Hofors i lämplig transportstödszon)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 21 för motion 1409 av Bertil Måbrink. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 3

Mom. 1 (transportstöd för Gotland)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 18 för motion 1398 av Sven Henricsson m. fl.

Nr 115

Torsdagen den
1 april 1982

*Sammanträdet
fredagen den 2
april*

*Tids- och ärende-
planer, m. m.*

Mom. 2 b (taxesättning för färjetrafiken mellan Gotland och fastlandet)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 37 för motion 782 av Gunhild Bolander. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 11

Mom. 1 (transportforskningsdelegationen)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 16 för motion 607 av Lars Werner m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1981/82:25 Försäljning av viss egendom (prop. 1981/82:110)

Utskottets hemställan bifölls.

21 § Sammanträdet fredagen den 2 april

Anf. 127 TALMANNEN:

Eftersom behandlingen av ärendena på föredragningslistan har gått fortare än vi hade räknat med och endast ett ärende, jordbruksutskottets betänkande 22, nu återstår på dagens föredragningslista, föreslår jag att morgondagens sammanträde, med ändring av tidigare planer, får bli ett bordläggningsplenium i stället för ett arbetsplenium och att behandlingen av jordbruksutskottets betänkande 22 uppskjuts till det arbetsplenium som skall hållas onsdagen den 14 april.

Kammaren beslöt att behandlingen av det på föredragningslistan återstående ärendet skulle uppskjutas till onsdagen den 14 april.

22 § Tids- och ärendeplaner, m. m.

Anf. 128 TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats dels en ärendeplan för behandling i kammaren av utskottsbetänkanden under tiden den 14–29 april 1982, dels en preliminär tidsplan för kammarens sammanträden den 12 april–den 12 juni 1982.

På måndag utsänds till ledamöterna en stencilerad sammanställning, varav framgår vilka dagar motioner sist får väckas med anledning av de propositioner som avlämnas t. o. m. fredagen den 2 april.

23 § Kammaren åtskildes kl. 23.29.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 115

Torsdagen den
1 april 1982

*Tids- och ärendep-
laner, m. m.*